

KHETI DUNIYAN, PATIALA

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਖਬਾਰ (ਨਿਊਜ਼-ਪੇਪਰ)

Rs.5/-

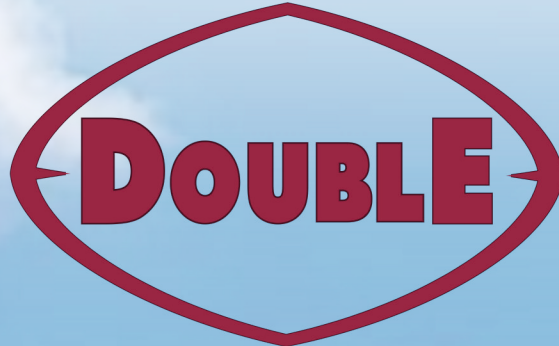
All Subject to Patiala Jurisdiction.

www.khetiduniyan.in

Editor : Jagpreet Singh • RNI/42269/83 • Issue Dated 22-07-2023 • Vol.41 No.29 • Ph. : 0175-2214575, 5000386 • Page : 16 • E-mail : kdpublications@yahoo.co.in

CROP PROTECTION BUSINESS

ਪੋਲਨ ਪਾਵਰ ਦੇ ਨਾਲ

ਫੁੱਲ ਸੱਜਣਗੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ...

ਹੁਣ
ਨਵੇਂ ਪੈਕ 'ਚ

ਮਾਤਰਾ :
100 ਮਿ.ਲੀ.
ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ

ਵਧੇਰੇ ਉਪਜ

ਵਧੇਰੇ ਗੁਣਵੱਤਾ

ਵਧੇਰੇ ਮੁਨਾਫਾ

ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਦਾਲਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਕੇ ਝੋਨੇ ਹੇਠੋਂ ਰਕਬਾ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ 'ਚ ਵਾਧਾ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੁਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੂੰਗੀ ਉੱਚ-ਕੀਮਤ (7,755 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ) ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਸਿਹਤ 'ਚ ਸੁਧਾਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੌਰਾਨ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ 2.1 ਹਜ਼ਾਰ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ 'ਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੁੱਲ ਉਤਪਾਦਨ 2.0 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦਾ ਔਸਤ ਝਾੜ 3.80 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਸੀ।

ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਜੁਲਾਈ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੰਦਰਵਾੜਾ ਢੁਕਵਾਂ ਸਮਾਂ

ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਬਦਲ ਹੈ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਅਨਿਲ ਖੇਖਰ, ਖੇਤਰੀ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ, ਬਲੋਵਾਲ ਸੌਖੜੀ

ਮੂੰਗੀ ਦੀਆਂ ਉੱਨਤ ਕਿਸਮਾਂ : ਐਮ ਐਲ-1808 : ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੂਟੇ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਉਚਾਈ ਤਕਰੀਬਨ 71 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫਲੀਆਂ ਭਰਪੂਰ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਫਲੀ 'ਚ ਤਕਰੀਬਨ 11-12 ਦਾਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਪੀਲੀ ਚਿਤਕਬਰੀ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਧੱਬਿਆਂ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਤਕਰੀਬਨ 71 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦਾਣੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਮੋਟੇ ਅਤੇ ਹਰੇ ਚਮਕੀਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਾਲ ਸੁਆਦ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਔਸਤ ਝਾੜ 4.8 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਹੈ।

ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਫਲੀ 'ਚ ਤਕਰੀਬਨ 10-11 ਦਾਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਪੀਲੀ ਚਿਤਕਬਰੀ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਧੱਬਿਆਂ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਤਕਰੀਬਨ

ਬੀਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ : 8 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਰਤੋ।

ਬੀਜ ਨੂੰ ਟੀਕਾ ਲਾਉਣਾ : ਮੂੰਗੀ ਨੂੰ ਬਿਜਾਈ ਵੇਲੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਰਾਈਜ਼ੋਬੀਅਮ ਕਲਚਰ (ਟੀਕਾ) ਲਾਓ। ਇਕ ਏਕੜ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੇ ਰੀਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਪਾਣੀ ਲਾ ਕੇ ਗਿੱਲਾ ਕਰ ਲਉ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਟੀਕੇ ਵਾਲੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਲਾ ਲਉ। ਛਾਵੇਂ ਪੱਕੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਖਿਲਾਰ ਕੇ ਸੁਕਾ ਲਉ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਬੀਜ ਦਿਉ। ਇਸ ਟੀਕੇ ਨਾਲ ਝਾੜ ਵਿਚ 12-16 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਵਾਈ ਨਾਲ ਸੋਧੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਟੀਕਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੀਕਾ ਪੀ ਏ ਯੂ ਦੀ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ, ਗੇਟ ਨੰ. 1 ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ/ਫਾਰਮ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰਾਂ 'ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਬੀਜ ਦੀ ਸੋਧ : ਬੀਜ ਤੋਂ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਬੀਜ ਨੂੰ ਕੈਪਟਾਨ ਜਾਂ ਬੀਰਮ (ਟੈਟਰਾਮੀਥਾਈਲ ਥਾਈਯੂਰਮ ਡਾਈਸਲਫਾਈਡ) 3 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਲਗਾ ਕੇ ਬੀਜੇ।

ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਢੰਗ : ਕਤਾਰ ਤੋਂ ਕਤਾਰ ਦਾ ਫਾਸਲਾ 30 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਦਾ ਫਾਸਲਾ 10 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਬੀਜ ਡਰਿਲ/ਪੈਰੋ/ਕੋਰੇ ਨਾਲ 4 ਤੋਂ 6 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਡੂੰਘਾ ਬੀਜੇ। ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ ਦੋ ਪਾਸੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰੋ ਭਾਵ ਫਸਲ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ 30 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਵਿੱਥ ਵਾਲੇ ਸਿਆੜਾਂ 'ਚ ਅੱਧਾ ਬੀਜ ਇਕ ਵਾਰ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਬੀਜ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਵਰਤ ਕੇ ਬਿਜਾਈ ਕਰੋ।

ਬਿਨਾਂ ਵਹਾਈ ਬਿਜਾਈ : ਮੂੰਗੀ ਬਿਨਾਂ ਵਾਹੇ

ਜ਼ੀਰੋ ਟਿੱਲ ਡਰਿੱਲ ਨਾਲ ਬੀਜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਨਦੀਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਉੱਥੇ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 500 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਗ੍ਰਾਮੈਕਸੋਨ 24 ਐਸ. ਐਲ (ਪੈਰਾਕੁਐਟ) ਨੂੰ 200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਛਿੜਕਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਬੌਠਾਂ ਉੱਤੇ ਬਿਜਾਈ : ਮੂੰਗੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰੇ ਮੀਂਹ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਫਸਲ ਬਚਦੀ ਹੈ।

ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ : ਪਹਿਲੀ ਗੋਡੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 4 ਹਫਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਅਤੇ ਦੂਜੀ (ਜੇ ਲੋੜ ਪਵੇ) ਉਸ ਤੋਂ 2 ਹਫਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਰੋ ਜਾਂ 1.0 ਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਸਟੋਪ 30 ਈ.ਸੀ. (ਪੈਂਡੀਮੈਥਾਲੀਨ) ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 2 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰੋ ਜਾਂ 600 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਸਟੋਪ 30 ਈ. ਸੀ. ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 4 ਹਫਤਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਗੋਡੀ ਕਰੋ। ਛਿੜਕਾਅ ਲਈ 200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।

ਸਿੰਚਾਈ : ਜੇਕਰ ਔੜ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਸਲ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿਉ।

ਖਾਦਾਂ : ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 5 ਕਿਲੋ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ (11 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ) ਅਤੇ 16 ਕਿਲੋ ਫਾਸਫੋਰਸ (100 ਕਿਲੋ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ) ਤੱਤ ਡਰਿੱਲ ਕਰ ਦਿਉ।

ਵਾਢੀ ਅਤੇ ਗਹਾਈ : ਫਸਲ ਦੀ ਵਾਢੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਰੋ ਜਦੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਫਲੀਆਂ ਪੱਕ ਜਾਣ, ਵਾਢੀ ਦਾਤਰੀ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਗਹਾਈ ਲਈ ਕਿੱਲੀਆਂ ਵਾਲਾ ਕਣਕ ਦਾ ਥਰੈਸ਼ਰ ਕੁਝ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੰਬਾਈਨ ਨਾਲ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਵਾਢੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਫਲੀਆਂ ਪੱਕ ਜਾਣ ਤਾਂ 800 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਗ੍ਰਾਮੈਕਸੋਨ 24 ਐਸ ਐਲ (ਪੈਰਾਕੁਐਟ) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕੋ ਤਾਂ ਜੋ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਤਣੇ ਸੁੱਕ ਜਾਣ।

ਐਮ ਐਲ-2056 : ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੂਟੇ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਉਚਾਈ ਤਕਰੀਬਨ 78 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਫਲੀ 'ਚ ਤਕਰੀਬਨ 11-12 ਦਾਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਪੀਲੀ ਚਿਤਕਬਰੀ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਧੱਬਿਆਂ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਤਕਰੀਬਨ 71 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾਲ ਸੁਆਦ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਔਸਤ ਝਾੜ 4.6 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਹੈ।

72 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦਾਣੇ ਹਰੇ ਚਮਕੀਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਾਲ ਸੁਆਦ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਔਸਤਨ ਝਾੜ 4.2 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਹੈ।

ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਦੇ ਢੰਗ : ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ : ਖੇਤ ਨੂੰ 2-3 ਵਾਰ ਵਾਹ ਕੇ ਸੁਹਾਗਾ ਮਾਰ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਖੇਤ ਪੱਧਰਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਬਿਨਾਂ ਖੇਤ ਵਾਹੇ ਜ਼ੀਰੋ ਟਿੱਲ ਡਰਿੱਲ ਨਾਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ : ਬਿਜਾਈ ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਵਿਚ ਕਰੋ।

ਐਮ ਐਲ-818 : ਇਸ ਦੇ ਬੂਟੇ ਖੜ੍ਹਵੇਂ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਤਕਰੀਬਨ 75 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਕਦ

ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ

ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਨਦੀਨ ਕਾਸ਼ਤ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਬਰਸਾਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਕਾਰਨ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਰਿਸ਼ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਨਦੀਨ ਵੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉੱਗਦੇ ਅਤੇ ਵਧਦੇ ਹਨ। ਨਦੀਨ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਖਾਦ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਖਪਤ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਵੀ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਪੌਦੇ ਵਿਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ

ਹਨ। ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਫ-ਸਫਾਈ ਸਬੰਧੀ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨੁਕਤੇ ਅਪਣਾਏ ਜਾ

ਸਕਦੇ ਹਨ।
★ ਕੋਈ ਵੀ ਨਦੀਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਘਾਹ ਜੋ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬਗੀਚਿਆਂ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ

ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੀਜਾਂ/ਰਾਈਜ਼ੋਮਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਦੁਬਾਰਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

★ ਨਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਟੋਏ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ

ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਓ।

★ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਖਾਦ-ਖੁਰਾਕ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮੇਂ ਬੂਟਿਆਂ ਹੇਠੋਂ ਗੋਡੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਕਿ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਛੱਤਰੀ ਹੇਠਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਕੀ ਖੇਤ ਨਾਲੋਂ ਨੀਵੀਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਣੀ ਖੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਨਾ ਬਣੇ। ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਜਦੋਂ ਫਲ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰੋਟਾਵੇਟਰ ਨਾਲ ਹਲਕੀ ਵਹਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

★ ਚੌੜੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਉਚਾਈ ਜਦੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 9 ਕੁ ਇੰਚ ਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

★ ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਦੀਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਇਕ ਸਸਤਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।

ਇਹ ਫਲਦਾਰ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਗ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀ ਵਹਾਈ ਨਾਲ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵੱਢੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀ ਲੱਗਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧੇ ਹੋਏ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਨਦੀਨਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਸ਼ਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿੱਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਲੇ ਬਾਗ ਨੂੰ ਨਾ ਵਾਹੋ। ਸਪਰੇਅ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਸਹੀ ਸਵੱਛਤਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਲਈ ਫਲੈਟ ਫੈਨ ਜਾਂ ਫਲੱਡ ਜੈੱਟ ਨੋਜ਼ਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਪਰੇਅ ਹੁੱਡ ਦੀ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
ਡਿੱਪੀ ਰੈਨਾ, ਫਲ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ, ਮੋ. 84274-61118

ਜੈਵਿਕ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਧੀਨ ਝੋਨੇ ਅਤੇ ਬਾਸਮਤੀ ਤੇ ਕੀਟ ਪ੍ਰਬੰਧਨ

ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਅਤੇ ਬਾਸਮਤੀ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਟਾਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਤਣੇ ਦਾ ਗੜ੍ਹਿਆਂ

ਅਗਸਤ ਅਤੇ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਕੀੜੇ ਦੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਬੂਟਿਆਂ

ਦੀ ਗੋਭ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੋਭਾਂ ਪੀਲੀਆਂ ਪੈ ਕੇ ਸੁੱਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਦੂਰੋਂ ਸਫੇਦ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਹਰ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਿਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਦੁਬਾਰਾ ਇਸਦਾ ਹਮਲਾ ਮੁੰਜਰਾਂ ਉੱਤੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਫੇਦ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ

ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਾਣੇ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ।

ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਟਿੱਡੇ

ਟਿੱਡੇ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਜਵਾਨ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਫਸਲ ਦਾ ਰਸ ਚੁਸਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਬੂਟਾ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਟਿੱਡੇ ਦੂਜੇ ਬੂਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ

ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹਮਲੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਸਲ ਉੱਪਰ ਕੀੜੇ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਹਮਲੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਖੇਤ ਸੜਿਆ-ਸੜਿਆ

ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ 3-4 ਵਾਰ ਹੱਥ ਤੇ ਥਪਕਾਉਣ ਨਾਲ ਜੇਕਰ 5 ਟਿੱਡੇ ਪ੍ਰਤੀ ਬੂਟਾ ਖੜੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਤਹ ਉੱਪਰ ਤੈਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਤਾਂ 80 ਮਿ.ਲੀ. ਇਕੋਟਿਨ 5% ਜਾਂ 4 ਲੀਟਰ ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਨਿੰਮ ਦੇ ਘੋਲ ਦਾ 100 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਦੁਬਾਰਾ ਕੀੜੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਈ. ਟੀ. ਐੱਲ. ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਛਿੜਕਾਅ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਓ। ਵਧੀਆ ਨਤੀਜਿਆਂ ਲਈ ਛਿੜਕਾਅ ਦਾ ਰੁਖ ਬੂਟੇ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਰੱਖ ਕੇ ਕਰੋ।

ਨਿੰਮ ਦਾ ਘੋਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ

ਨਿੰਮ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਦੇ ਚਾਰ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਨਰਮ ਗਿੱਸਿਆਂ (ਹਰੇ ਪੱਤੇ, ਟਹਿਣੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਮੋਲੀਆਂ) ਨੂੰ 10 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ 30 ਮਿੰਟ ਲਈ ਉਬਾਲੋ। ਇਸ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਕਿਸੇ ਮਲਮਲ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਰਾਹੀਂ ਕੱਪੜ ਛਾਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਮਾਤਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਫਸਲ ਤੇ ਵਰਤੋ।

ਸੁਬਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ, ਸਕੂਲ ਆਫ ਆਰਗੈਨਿਕ ਫਾਰਮਿੰਗ ਮੋਬਾਇਲ : 98764-50766

ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ

ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਇਹ ਕੀੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੁੰਡੀ ਪੱਤੇ ਨੂੰ ਜੋੜਕੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰੀ ਹਰਾ ਮਾਦਾ ਖਾਂਦੀ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਿਰਿਆ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੀੜਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪੱਤਿਆਂ 'ਤੇ ਚਿੱਟੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

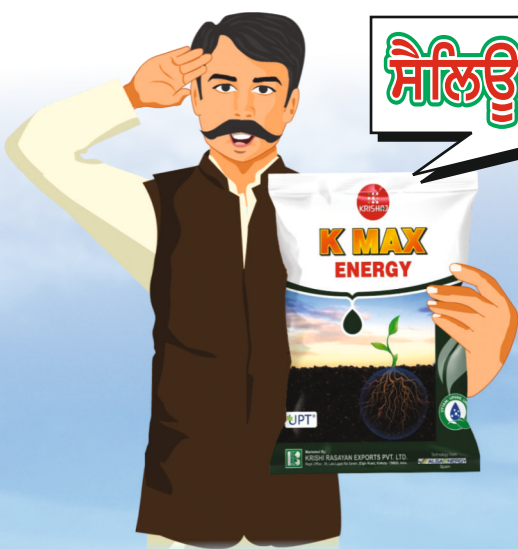
ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਤੇ ਦੋ ਮਿੱਤਰ ਕੀੜਿਆਂ-ਟ੍ਰਾਈਕੋਗ੍ਰਾਮਾ ਜੈਪੋਨੀਕਮ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਈਕੋਗ੍ਰਾਮਾ ਕਿਲੋਨਿਸ ਦੇ ਟ੍ਰਾਈਕੋ ਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ 40 ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਕੱਟ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਰਤ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀੜਿਆਂ ਦੀ ਜੈਵਿਕ ਰੋਕਥਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਤੇ ਇੱਕ 20-30 ਮੀਟਰ ਲੰਬੀ ਮੁੰਜ ਦੀ ਰੱਸੀ ਲਵੋ ਅਤੇ ਫਸਲ ਦੇ ਨਿਸਾਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋ ਸਿਰਿਆਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਖੜੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਫਸਲ ਨੂੰ ਛੁੰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਭਾਉਂਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਮੁੜੋ ਤਾਂ ਕਿ ਸੁੰਡੀਆਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਤੇ ਨਿੰਮ ਅਧਾਰਤ ਜੈਵਿਕ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਜਿਵੇਂ 80 ਮਿ.ਲੀ. ਇਕੋਟਿਨ 5% ਜਾਂ 1 ਲੀਟਰ ਨੀਮ ਕਵਚ/ਅਚੂਕ 0.15% ਨੂੰ 100 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਰਤੋ। ਜੇਕਰ ਦੁਬਾਰਾ ਕੀੜੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਆਰਥਿਕ ਕਰਾਮ ਦਰ (ਜੋ ਬਾਸਮਤੀ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 2 ਅਤੇ 5% ਸੁੱਕੀਆਂ ਗੋਭਾਂ / ਚਿੱਟੀਆਂ ਮੁੰਜਰਾਂ ਹਨ) ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਤਾਂ ਛਿੜਕਾਅ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਓ।

50 Years of Cultivating Prosperity

ਕੇ-ਮੈਕਸ ਐਨਰਜੀ

ਜਦੋਂ ਆਧਾਰ ਹੋਵੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੋਵੇ ਭਰਪੂਰ

ਸੈਲਿਊਟ ਕਰੋ ਹਰ ਕੋਈ

ਕੇ ਮੈਕਸ ਐਨਰਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ

- ❖ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ
- ❖ ਪੌਸ਼ਕ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਅਵਸ਼ੋਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ
- ❖ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਤ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ
- ❖ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਕਾਸ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫੁਟਾਅ
- ❖ ਅਜੈਵਿਕ ਤਣਾਅ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ
- ❖ ਵਧੇਰੇ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਪੂਰਣ ਪੈਦਾਵਾਰ

ਕੇ ਮੈਕਸ ਨੈਲੇਜ ਸੈਂਟਰ 1800-572-5065

ਵਰਤੋਂ ਮਾਤਰਾ
4 ਕਿਲੋ
ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਪਤਾਹਿਕ

KHETI DUNIYAN

An Exclusive Agricultural Weekly

ਰਜਿਸਟਰਡ ਆਫਿਸ :
9-ਏ, ਅਜੀਤ ਨਗਰ,
ਪਟਿਆਲਾ

ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਆਫਿਸ :

ਕੇ.ਡੀ. ਕੰਪਲੈਕਸ, ਗਊਸ਼ਾਲਾ ਰੋਡ,
ਨੇੜੇ ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਮਾਰਕੀਟ,
ਪਟਿਆਲਾ-147001

ਫੋਨ : 0175-2214575, ਮੋ.90410-14575
ਈ-ਮੇਲ : kdpublishings@yahoo.co.in

 www.khetiduniyan.in

ਸਾਲ 41 ਅੰਕ 29
ਮਿਤੀ 22-07-2023

ਐਡੀਟਰ

ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦਫਤਰ

ਪਟਿਆਲਾ

ਫੋਨ : 0175-2214575

ਮੁੱਬਈ

ਦਿੱਲੀ

ਲੁਧਿਆਣਾ

ਬਠਿੰਡਾ

ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ

ਡਾ. ਡੀ.ਡੀ. ਨਾਰੰਗ

ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ

ਡਾ. ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ

ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਝੱਤਰਾ

ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਲਾਠਰ

ਕੰਪੋਜ਼ਿੰਗ

ਏਕਤਾ ਕੰਪਿਊਟਰਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ

ਨੋਟ

- ★ ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਛਪਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖਾਂ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਰਾ ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ★ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਭਾਵੇਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਮਾਹਿਰ ਦੀ ਰਾਏ ਜ਼ਰੂਰ ਲਓ।
- ★ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

Editor, Printer & Publisher JAGPREET SINGH
Printed at Vargenia Printers, Sher-e-Punjab
Market, Gaushala Road, PATIALA &
Published at Patiala for Prop. JAGPREET SINGH

ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਅਪਨਾਉਣ ਵਾਲਾ : ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ

ਸ੍ਰੀ ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੋਗਾ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਹਨਤ-ਕਸ਼ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪੱਖੀ ਖੇਤੀ ਅਪਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਿਸਾਨ ਹੈ। ਉਹ ਕ੍ਰਿਸੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ, ਮੋਗਾ ਨਾਲ ਸਾਲ 2005 ਤੋਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। 10+2 ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 4.2 ਸਾਲ ਦਾ ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ ਪਿਛਲੇ 8 ਸਾਲ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ, ਮੋਗਾ ਦੀ ਤਕਨੀਕੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ, ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਕੁੱਲ 36 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 34-35 ਕਿੱਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀ ਆਰ-122, ਪੀ ਆਰ-

126 ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਔਸਤਨ 30.0 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ

ਨਾਲ ਝਾੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਹੀ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਿਕ ਖੇਤੀ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੋਟੇਵੇਟਰ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਕਰਕੇ ਝੋਨਾ ਬੀਜਣ ਵਾਲੀ ਡਰਿਲ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਝੋਨਾ ਬੀਜਣ ਤੱਕ,

ਇਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਲਗਭਗ 2000/- ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ (ਬੀਜ ਅਤੇ ਲੇਜ਼ਰ) ਦਾ ਖਰਚਾ ਆਉਂਦਾ

ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕੱਢ ਕਰਕੇ ਬੀਜੇ ਝੋਨੇ (4000/- ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ) ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 2022 ਦੌਰਾਨ 34 ਕਿੱਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਿਜਾਈ, ਖਾਦਾਂ, ਸਪਰੇਅ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁੱਲ 45000/- ਦੀ ਲੇਬਰ ਲੱਗੀ (ਔਸਤਨ ਰੁ. 1324 ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ) ਜੋ ਕਿ ਕੱਢ ਵਾਲੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ

ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਪਨੀਰੀ ਪੁੱਟ ਕੇ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਖਰਚਾ ਰੁ. 4000/- ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੇਬਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਘਟਣ ਬਾਰੇ ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਔਸਤਨ 6 ਏਕੜ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਬਿਜਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਗਭਗ 5-6 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਬਿਜਾਈ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2023 ਦੌਰਾਨ ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਖਰਚਾ ਲਏ 22 ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਕੀਤੀ। ਸਚਮੁੱਚ, ਇਹ ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਅਪਣਾ ਕੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਸ੍ਰੋਤ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਜੈਦਕਾ, ਰਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ, ਕੇ.ਵੀ.ਕੇ. ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ, ਮੋਗਾ
ਮੋਬਾਇਲ : 98776-73363

75 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਬੇਬੇ ਇਕੱਲੀ 25-30 ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰ ਕੇ ਖੱਟ ਰਹੀ ਹੈ ਵਾਹ-ਵਾਹ

ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਰਪੰਚ ਵੀ ਹੈ ਐਮ.ਏ., ਬੀ.ਐੱਡ. ਪਾਸ ਬੇਬੇ ਨਵਰੂਪ ਕੌਰ

ਜੇਕਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਮਰ ਵੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਜਲੰਧਰ ਦੀ 75 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਿੰ. ਨਵਰੂਪ ਕੌਰ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਟਰੈਕਟਰ ਚਲਾ ਕੇ ਖੁਦ ਖੇਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਵੀ ਫਸਲ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਵੇਚਣ ਸਮੇਤ ਸਾਰਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਫਿਲੌਰ 'ਚ ਸਥਿਤ ਨਵਾਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਰਪੰਚ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਅਕਸਰ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ 75 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਟਰੈਕਟਰ ਕਿਵੇਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹਨ, 'ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੀਮਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।' ਏਨੀ ਉਮਰ 'ਚ ਆਪਣੀ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਰਾਜ ਦਸਦਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਦੇਸੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਿੰ. ਨਵਰੂਪ ਕੌਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਦੌਰਾਨ ਅਪਣੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਉਹ ਖੁਦ ਸਨ। ਉਹ ਖੁਦ ਬੱਸ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਪਸ ਵੀ ਛੱਡ ਕੇ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

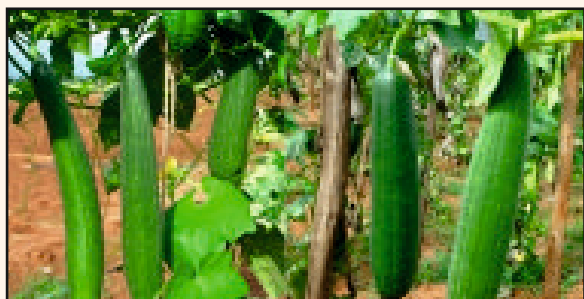

ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਿੱਸਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਕ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਖੁਦ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਛੱਡਣ ਲਈ ਡਰਾਇਵਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ।
ਨਵਰੂਪ ਕੌਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਰੁਝ ਰਾਈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਲ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਭਰਾ ਫੌਜ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਨਵਰੂਪ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਸਕਾਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਵੀ ਚੰਗਾ ਮੁਕਾਮ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਣ।' ਅੱਜ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਹ ਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਬੱਚੇ ਅੱਜ ਅਫਸਰ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਕਈ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸੈਟਲ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਨਵਰੂਪ ਕੌਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਕੂਲ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਸੱਲੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਨਵਰੂਪ ਕੌਰ ਇਸ ਵੇਲੇ 25 ਤੋਂ 30 ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਾਲੀ ਤੋਰੀ ਦੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਦੇ ਭਰਾ ਹੋ ਰਹੇ ਮਾਲੋ-ਮਾਲ

ਕਸਬਾ ਕਲਾਨੌਰ ਦੇ ਦੋ ਸਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਾਲੀ ਤੋਰੀ (ਰਾਮਾ ਤੋਰੀ) ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਕੇ ਚੋਖੀ ਆਮਦਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੋਖੀ ਆਮਦਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਮਾਰਚ ਦੇ ਆਖਰੀ ਹਫਤੇ ਇਕ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਕਾਲੀ ਤੋਰੀ ਦੇ ਇਕ ਏਕੜ ਟੀਡਿਆਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕਾਲੀ ਤੋਰੀ ਪਹਿਲਾਂ

ਰੇਟ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ 23 ਤੋਂ 30 ਵਿਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਇਕ ਵੇਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੀ

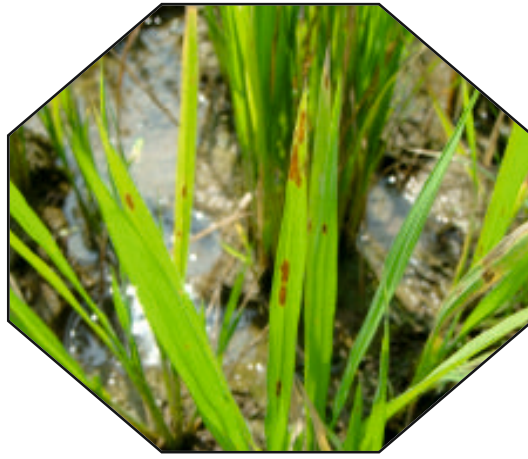
15 ਰੁਪਏ ਕਿਲੋ ਥੋਕ ਵਿਚ ਵਿਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦ ਕਿ ਟੀਡੇ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ 25 ਰੁਪਏ ਥੋਕ ਵਿਚ

ਕਾਲੀ ਤੋਰੀ ਤੇ ਟੀਡੇ ਵੇਚ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਰੀਬ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਾਲੀ ਤੋਰੀ

ਵੇਚੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਤੋਰੀ ਦੀ ਤੁੜਵਾਈ ਕਰੀਬ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਚੱਲੇਗੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬਾਰਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਤੋਰੀ ਦੀ ਫਸਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਿੱਚੋਂ 1 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਮਦਨ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡੇਢ ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਮਦਨ ਹੋਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ। ਕਲਾਨੌਰ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਬਜ਼ੀ ਵੇਚਣ ਲਈ ਵੱਡੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੂਖਮ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ, ਵੱਡੇ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਭਾਵੇਂ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵੱਡੇ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ ਆਮ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਰੋਕਥਾਮ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ, ਘਾਟ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਵਿਸਥਾਰ 'ਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਪਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਕਟਾਰੀਆ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਜਲੰਧਰ (ਨੂਰ ਮਹਿਲ)

ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ 'ਚ ਜ਼ਿਕ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ : ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਇਲਾਜ

ਜ਼ਿਕ ਦੀ ਘਾਟ

1. ਝੋਨਾ : ਝੋਨੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕ ਦੀ ਘਾਟ ਆਉਣ ਤੇ ਬੂਟੇ ਮੱਧਰੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੂਟਾ ਜਾੜ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਜੰਗਾਲੇ ਜਿਹੇ ਅਤੇ ਭੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੱਤੇ ਦੀ

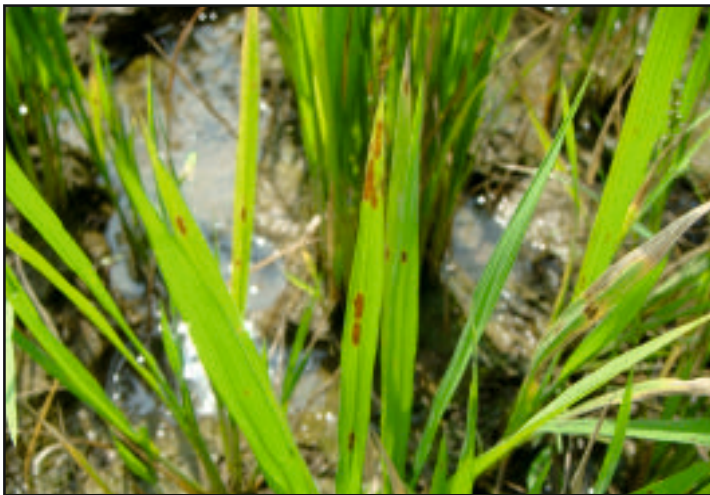
ਮੋਨੋਹਾਈਡਰੇਟ (33 ਫੀਸਦੀ) ਨੂੰ ਏਨੀ ਹੀ ਸੁੱਕੀ ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਰਲਾ ਕੇ ਘਾਟ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਖਿਲਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2. ਮੱਕੀ : ਮੱਕੀ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 2 ਹਫਤਿਆਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਿਕ

ਸਲਫੇਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕ ਦੀ ਘਾਟ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਤਾਂ 10 ਕਿਲੋ ਜ਼ਿਕ ਸਲਫੇਟ ਹੈਪਟਾਹਾਈਡਰੇਟ (21 ਫੀਸਦੀ) ਜਾਂ 6.5 ਕਿਲੋ ਜ਼ਿਕ ਸਲਫੇਟ ਮੋਨੋਹਾਈਡਰੇਟ (33 ਫੀਸਦੀ) ਨੂੰ ਏਨੀ ਹੀ ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮੱਕੀ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਾ ਦਿਓ ਤੇ ਗੋਡੀ ਕਰ ਕੇ ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਮਿਲਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਫਸਲ ਨੂੰ ਪਾਣੀ

ਦਿਓ। ਜੇ ਜ਼ਿਕ ਦੀ ਘਾਟ ਦਾ ਪਤਾ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਲੱਗੇ ਜਦੋਂ ਗੋਡੀ ਕਰਨੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿਕ ਸਲਫੇਟ ਦੀ ਸਪਰੇਅ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਏਕੜ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਪਰੇਅ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ 1200 ਗ੍ਰਾਮ ਜ਼ਿਕ ਸਲਫੇਟ ਹੈਪਟਾਹਾਈਡਰੇਟ, 600 ਗ੍ਰਾਮ ਅਣਬੁਝਿਆ ਚੂਨਾ ਜਾਂ 750 ਗ੍ਰਾਮ ਜ਼ਿਕ ਸਲਫੇਟ ਮੋਨੋਹਾਈਡਰੇਟ, 375 ਗ੍ਰਾਮ ਅਣਬੁਝਿਆ ਚੂਨਾ ਅਤੇ 200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਰਤੋਂ।

3. ਮੂੰਗਫਲੀ : ਮੂੰਗਫਲੀ 'ਚ ਜ਼ਿਕ ਦੀ ਘਾਟ ਆਉਣ 'ਤੇ ਪੌਦੇ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਅੱਧੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਪੱਤੇ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਹਲਕਾ ਪੀਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਇਲਾਜ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ, ਪੌਦਾ ਪੂਰਾ ਵਧਦਾ-ਫੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਗਿਰੀਆਂ ਸੁੰਗੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਿਕ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ 25 ਕਿਲੋ ਜ਼ਿਕ ਸਲਫੇਟ ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ

ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਨਾੜ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਪੱਤੇ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਕ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ 25 ਕਿਲੋ ਜ਼ਿਕ ਸਲਫੇਟ ਹੈਪਟਾਹਾਈਡਰੇਟ (21 ਫੀਸਦੀ) ਜਾਂ 16 ਕਿਲੋ ਜ਼ਿਕ ਸਲਫੇਟ ਮੋਨੋਹਾਈਡਰੇਟ (33 ਫੀਸਦੀ) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ

ਦੀ ਘਾਟ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਿਕ ਦੀ ਘਾਟ ਆਉਣ 'ਤੇ ਪੌਦੇ ਦੇ ਸਿਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਹਰੇਕ ਪਾਸੇ ਉੱਪਰੋਂ ਦੂਜੇ ਜਾਂ ਤੀਜੇ ਪੱਤੇ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵੱਲ ਚਿੱਟੇ-ਪੀਲੇ ਧੱਬੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਨਾੜ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ

ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛੱਟਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬੀਜੀ ਫਸਲ 'ਚ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਜ਼ਿਕ ਸਲਫੇਟ ਖੇਤ ਵਿਚ ਛੱਟੇ ਨਾਲ ਪਾ ਦਿਓ। ਬਹੁਤ ਮਾੜੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕ ਸਲਫੇਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਜ਼ਿਕ ਦੀ ਘਾਟ ਧੌੜੀਆਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ 'ਚ 10 ਕਿਲੋ ਜ਼ਿਕ ਸਲਫੇਟ ਹੈਪਟਾਹਾਈਡਰੇਟ (21 ਫੀਸਦੀ) ਜਾਂ 6.5 ਕਿਲੋ ਜ਼ਿਕ ਸਲਫੇਟ

ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੂਟੇ ਮੱਧਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਣੇ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਜ਼ਿਕ ਦੀ ਘਾਟ ਮੱਕੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਫਸਲ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ 10 ਕਿਲੋ ਜ਼ਿਕ ਸਲਫੇਟ ਹੈਪਟਾਹਾਈਡਰੇਟ (21 ਫੀਸਦੀ) ਜਾਂ 6.5 ਕਿਲੋ ਜ਼ਿਕ ਸਲਫੇਟ ਮੋਨੋਹਾਈਡਰੇਟ (33 ਫੀਸਦੀ) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਖੇਤ 'ਚ ਮਿਲਾ ਦਿਓ। ਜੇਕਰ ਜ਼ਿਕ

ਤੁਹਾਡੀ ਫਸਲ ਦੀ ਸੰਭਾਲ

...ਕੋਪਲ ਦੇ ਨਾਲ

Ph. : 9592064102

www.coplgroupp.org

E-mail : info@coplgroupp.org

ਬਰਸਾਤਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ

ਕੰਵਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ
ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਮੋ. 99156-78787)

ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਰਸਾਤਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹਵਾ ਵਿਚ ਨਮੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੱਛਰ, ਮੱਖੀਆਂ ਅਤੇ ਚਿੱਚੜਾਂ ਸਮੇਤ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਪਰਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚਿੱਚੜ ਤੇ ਮੱਖੀਆਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਅੰਦਰ ਬਲੇਰੀਆ, ਐਲਾਪਲਾਸਮਾ ਵਰਗੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਲੰਮੀ ਚਮੜੀ ਰੋਗ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਵੀ ਮੱਖੀਆਂ ਨਾਲ ਫੈਲਦੀ ਹੈ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਵਾੜਿਆਂ ਵਿਚ ਚਿੱਚੜਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸੈਂਡ ਦੀ ਫਰਸ਼ ਅਤੇ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਬਣੀਆਂ ਤਰੇੜਾਂ ਜਾਂ ਵਿਰਲਾਂ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਮਹਿਰਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

3. ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚਲੀ ਸਿੱਲ੍ਹੂ ਕਾਰਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਫੀਡ, ਤੂੜੀ ਅਤੇ ਅਚਾਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਉੱਲੀ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪਸ਼ੂ ਜ਼ਹਿਰਵਾਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਸਿੱਲ੍ਹੂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪੱਠੇ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਰੱਖਿਆ-ਤੰਤਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਤਾਂ ਦੇ ਚੂਰੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

4. ਵਾੜੇ ਅੰਦਰ ਸਫਾਈ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਖੜਨ ਦਿਓ। ਰਿੱਲੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਖੜੇ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਦਾ ਗਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿਚ ਲੰਗੜਾਪਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਨੂੰ 5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਫਾਰਮਾਲਿਨ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿਚ ਡੋਬਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਖੁਰਾਂ ਦੇ ਗਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਾੜਿਆਂ ਵਿਚ ਨਮੀ ਵਧਣ ਕਾਰਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਗਲਪੋਟ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਅਤੇ ਥਨੈਲਾ ਰੋਗ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਦੀ ਚੁਆਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਥਣਾਂ ਨੂੰ ਬੀਟਾਡੀਨ ਅਤੇ ਗਲਿਸਰੀਨ ਦੇ 3 : 1 ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿਚ ਡੋਬਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

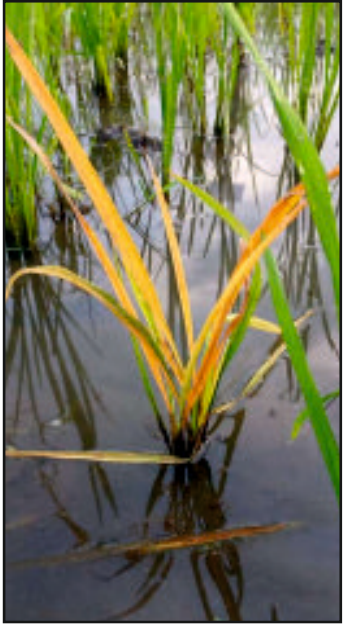
5. ਬਰਸਾਤਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਲੰਮੀ ਚਮੜੀ ਰੋਗ, ਗੱਲ-ਘੋਟੂ, ਬਲੈਕ ਕੁਆਰਟਰ/ਪੱਟ ਸੋਜਾ, ਪੀ. ਪੀ. ਆਰ, ਈ. ਟੀ ਵਰਗੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਟੀਕਾਕਰਣ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਵਾਓ।

ਬਾਕੀ ਸਫਾ 3 ਦੀ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ 'ਚ ਜ਼ਿਕ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ : ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਇਲਾਜ

ਹੈਪਟਾਈਡਰੇਟ (21 ਫੀਸਦੀ) ਜਾਂ 16 ਕਿਲੋ ਜ਼ਿੰਕ ਸਲਫੇਟ ਮੋਨੋਹਾਈਡਰੇਟ (33 ਫੀਸਦੀ) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪਾਉ। ਜ਼ਿੰਕ ਸਲਫੇਟ ਦੀ ਏਨੀ ਮਿਕਦਾਰ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਫਸਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ।

ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ

1. ਝੋਨੇ : ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਅਤੇ ਪਨੀਰੀ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੇਤਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਕ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਵੇ, ਅਕਸਰ ਹੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੂਟੇ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਪੱਤੇ ਪੀਲੇ ਪੈ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਫਸਲ ਹੀ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੇ

ਪੀਲੇਪਨ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਤਾਂ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਭਰਵੇਂ ਪਾਣੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਦਿਓ। ਲੋਹੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਫੈਰਿਸ ਸਲਫੇਟ ਦੇ 1.0 ਫੀਸਦੀ ਘੋਲ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਘੋਲ 1 ਕਿਲੋ ਫੈਰਿਸ ਸਲਫੇਟ ਨੂੰ 100 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ 'ਚ ਘੋਲ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਤਰਾ ਦੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਛਿੜਕਾਅ, ਹਫਤੇ-ਹਫਤੇ ਦੇ ਵਕਫੇ 'ਤੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਤੱਤ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸਿੱਧੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਸਿਰਫ ਛਿੜਕਾਅ ਹੀ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

2. ਕਮਾਦ : ਕਮਾਦ 'ਚ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੇਤਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਚ ਦੇਖਣ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ ਆਉਣ 'ਤੇ ਨਵੇਂ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਨਾੜੀਆਂ ਵੀ ਪੀਲੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਕਰਨ ਕਾਰਨ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਘਾਟ 'ਚ ਅਕਸਰ ਪੱਤੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੂਟਾ ਛੋਟਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੋਹੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਫੈਰਿਸ ਸਲਫੇਟ ਦੇ 1.0 ਫੀਸਦੀ ਘੋਲ (1 ਕਿਲੋ ਫੈਰਿਸ ਸਲਫੇਟ ਨੂੰ 100 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ 'ਚ ਘੋਲ ਕੇ) ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਤਰਾ ਦੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਛਿੜਕਾਅ, ਹਫਤੇ-ਹਫਤੇ ਦੇ ਵਕਫੇ 'ਤੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਤੱਤ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜੁਲਾਈ-ਅਗਸਤ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਪਮਾਨ ਭਾਵੇਂ ਮਈ-ਜੂਨ ਨਾਲ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਵਾਧੂ ਨਮੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵਾਲੀ ਗਰਮੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਰਮੀ ਦੇ ਮੌਸਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਠੰਡੇ ਬਰਸਾਤੀ ਮੌਸਮ ਦੇ ਇਕਦਮ ਬਦਲਾਅ ਕਾਰਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿਚ ਤਣਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਨ, ਪ੍ਰਜਨਨ,

ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ :
1. ਬਰਸਾਤਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਚਰਾਉਣ ਲਈ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਓ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪੀਣ ਯੋਗ ਤਾਜ਼ਾ ਸਾਫ ਪਾਣੀ ਦਿਓ। ਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਪੇਟ ਦੇ ਪਰਜੀਵੀ ਵੀ ਫੈਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਕਰਕੇ ਪੀਲੀਆ ਅਤੇ ਮੋਕ ਵਰਗੇ ਲੱਛਣ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖੋ ਅਤੇ

ਸਰੀਰਕ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਖਾਣ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ ਉੱਤੇ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਦੌਰਾਨ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਕੁਝ ਆਮ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੋਕਥਾਮ ਦੇ ਹੱਲ ਹੇਠ

ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮਲੱਪ/ਕਿਰਮ ਰਹਿਤ ਕਰੋ।
2. ਤੇਜ਼ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਛੱਤ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਵਾੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਂਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਵਾਓ। ਮੀਂਹ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਕਾਰਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਛੂਤ ਅਤੇ ਪਰਜੀਵੀ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ

ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮਲੱਪ/ਕਿਰਮ ਰਹਿਤ ਕਰੋ।
2. ਤੇਜ਼ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਛੱਤ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਵਾੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਂਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਵਾਓ। ਮੀਂਹ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਕਾਰਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਛੂਤ ਅਤੇ ਪਰਜੀਵੀ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ

ਰੱਖਾਂ ਵਰਗੀ ਛਾਂ ਸੀ ਬਜ਼ਰਗ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ

ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਲ ਆਉਣਾ ਮਨੁੱਖ ਜੰਗਲਾਂ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਜਿਉਂ ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿੱਥਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਗਿਆ। ਦਿਲ ਪਾਕ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਸੰਨ ਲੱਗਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਾਲ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਵੱਲ ਰੁੱਚਿਤ

ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਝੱਤਰਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਾਰੀ ਸਭਾ, ਪਿੰਡ ਝੱਤਰੇ, ਤਹਿ. ਜੀਰਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਵਿਰੋਜਪੁਰ-152028 (ਮੋ: 7814490249)

ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜਾਵੇ ਉਹ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਖਾ ਲਵੇਗਾ। ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚ ਮਾਨਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ

ਵਿਚ ਉਪਰਾਪਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ। ਸਬਰ, ਸੰਤੋਖ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜਿਊਣਾ ਬੇਹਤਰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਮਾਐਟਾ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੇਖੀ ਅਤੇ ਭੇਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਕੁੱਝ ਹੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਹਿਚ-ਕਚਾਹਟ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਬੁਰਾ ਮੰਨਦੇ ਸਨ।

ਹੋਣਾ ਚੰਗਾ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਦੀ ਕੁ ਪਹਿਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਸੈਲੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਕਿਰਤ ਕਰਨਾ ਤੇ ਵੱਡੇ ਛੱਕਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਹੱਥ ਦੇ ਸੁਚਿਅਾਰ-ਪੁਣੇ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਉੱਤਮ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਸੁਚਿਅਾਰ ਜਿੱਥੇ ਮਰਜ਼ੀ ਬਹਿਕੇ ਖਾ ਲਉ।

ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਹਿਣ 'ਚ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਇਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪੋਤੇ ਪੋਤੀਆਂ ਸਨ। ਪੋਤਾ ਜਾਂ ਪੋਤੀ ਇਕ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸਗੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਪਿਆਰ ਵਜੋਂ ਹਰ ਇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਬਾਬਿਆਂ

ਕਰਨ ਭਲਾਈ ਲਈ ਵਫਾਦਾਰ ਸਨ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ਤੋਂ ਜੋ ਮੰਗਦੇ ਉਸਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਿਆ ਸਮਝਕੇ ਵੱਡਣ ਛੱਕਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਂਦੇ ਸਵਾਰਥ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੋ ਕੇ ਜਿਊਂਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਇੱਕ ਦਾ ਸੁੱਖ ਰੱਖ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗਦੇ ਸਨ। ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਨੇੜਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸਤਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖ

ਕੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਸਮੂਹ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਆਪਣੀਆਂ ਖਵਾਰੀਆਂ ਲਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਤੰਗੀਆਂ ਤੋਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਿਚ ਲੱਭਦੇ ਸਨ। ਸਮੂਹ ਸਾਂਝਾ ਨੂੰ ਤੋੜਣਾ ਪੁਰਖੇ ਮੌਤ ਵਾਂਗ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਗਿਣਦੇ ਸਨ ਤੇ ਨਿਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦੇ ਥੱਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਵੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਜਬਾਨ ਦੇ ਪੱਕੇ ਤੇ ਸਾਫ ਸੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਬਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਰਨਾ ਮੌਤ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਧੀ ਭੈਣ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਟੁੱਟਦਾ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵੱਡੇ ਬਾਬੇ ਉਹ ਪਰਵਾਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਰਿਸ਼ਤੇ ਜਬਾਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲਿਖਕੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਬੰਦੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਜਬਾਨ ਦੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਜਬਾਨਾਂ ਦਾ ਖੱਟਿਆ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਧੀ ਭੈਣ ਉੱਥੇ ਵਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਜੇ ਬਾਬੇ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਸਿਰੇ ਵੀ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਵਿਰਸੇ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਨਰੋਈਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਠੰਢੀ ਛਾਂ ਬਾਬਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸੋਧ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਪਾਲਿਆ ਉਹ ਪਾਰਸ ਬਣ ਗਏ।

ਮੱਕੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਛੱਲੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਜੇ ਸੂਤ ਕੱਟਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਅਜੇ ਦਾਣੇ ਬਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਨਾ ਹੋਈ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੀ ਛੱਲੀ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ ਨੂੰ ਸਬਜ਼ੀ, ਅਚਾਰ, ਪਕੌੜੇ ਅਤੇ ਸੂਪ ਆਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਕਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ 'ਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਲਵਾ, ਖੀਰ, ਬਰਫੀ, ਜੈਮ, ਚਟਨੀ, ਅਚਾਰ, ਕੈਂਡੀ, ਮੁਰੱਬਾ, ਸੂਖ ਮੰਚੂਰੀਅਨ, ਚਾਉਮਿਨ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਉਤਪਾਦ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਕੌੜੇ, ਸਲਾਦ, ਸੁੱਕੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਕੋਫਤਾ, ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਬਜ਼ੀ, ਰਾਇਤਾ ਆਦਿ। ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ ਤੋੜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚੇ ਹੋਏ ਟਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ ਦੀ ਸਫਲ ਕਾਸ਼ਤ

ਢੁੱਕਵੀਂ ਕਿਸਮ

ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਜਲਦੀ ਪੱਕਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਦੋਰਾਲੀ ਕਿਸਮ ਪੰਜਾਬ ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ 1 ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੀ ਏ ਯੂ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸਮਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਪਾਰਕ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਚੰਗੀ ਕੁਆਲਿਟੀ ਦੇ ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਬੂ ਝੰਡੇ ਕੱਢਦੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰੁਕਾਵਟ ਨੂੰ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿਸਮ 'ਚ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ 1 ਕਿਸਮ ਸਾਈਟੋਪਲਾਜ਼ਮਿਕ ਮੇਲ ਸਟਰਲਿਟੀ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਇਸ ਕਿਸਮ 'ਚ ਪਰਾਗ ਕਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਇਸ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਬੂ ਝੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ (ਡੀਟੈਸਲਿੰਗ) ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਾਗਣ ਨਾਲ ਬੀਜ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਾਬੂ ਝੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਹੋਣ

ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ, ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਖਰਚੇ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਲੱਗਭਗ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 52 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਬੇਬੀ

ਕੌਰਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁੜਾਈ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ 10-12 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ 'ਚ 2 ਤੋਂ 3 ਤੁੜਾਈਆਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੇਬੀਕੌਰਨ ਤੁੜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਸਾਨ ਮੱਕੀ ਦੇ ਟਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ ਦੀ

ਤੁੜਾਈ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 128 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਚਾਰੇ ਦਾ ਝਾੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤੇ ਢੰਗ

ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਅਗਸਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਏਕੜ ਬਿਜਾਈ ਲਈ 20 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਿਜਾਈ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ 'ਚ ਕਰੋ। ਕਤਾਰ ਤੋਂ ਕਤਾਰ 20

ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਦਾ ਫਾਸਲਾ 20 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਖੇਤ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਬੀਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਖੇਤ ਨੂੰ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਵੰਡ ਲਵੋ ਅਤੇ ਥੋੜੇ-ਥੋੜੇ ਵਕਫੇ ਮਗਰੋਂ ਬਿਜਾਈ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮਾਰਕੀਟ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸੰਭਾਵੀ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ

ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ ਦੀ ਫਸਲ ਸਿਰਫ 60-65 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੈ ਸੋ ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਫਸਲਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਇਕੋ ਹੀ ਖੇਤ 'ਚ ਲਈਆ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਪ੍ਰੈਲ 'ਚ ਬੀਜੀ ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੂਨ-ਜੁਲਾਈ 'ਚ ਝੋਨਾ ਜਾਂ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਵੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ ਦੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋ ਫਸਲਾਂ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਤੰਬਰ 'ਚ ਅਗੇਤੇ ਮਟਰ ਜਾਂ ਅਕਤੂਬਰ 'ਚ ਆਲੂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ ਖੇਤੀ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ 'ਚ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੋ। ਚੰਗਾ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ 52 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ, 75 ਕਿਲੋ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ ਜਾਂ 27 ਕਿਲੋ ਡੀ ਏ ਪੀ ਅਤੇ 15 ਕਿਲੋ ਮਿਊਰੇਟ ਆਫ ਪੋਟਾਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਜੇਕਰ ਖੇਤ 'ਚ ਜ਼ਿੰਕ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 10 ਕਿਲੋ ਸਲਫੇਟ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਊ। ਜੇਕਰ ਡੀ ਏ ਪੀ 27 ਕਿਲੋ ਪਾਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਯੂਰੀਆ 10 ਕਿਲੋ ਘਟਾ ਦਿਉ। ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਵਰਤੋਂ ਫਸਲ ਦਾ ਝਾੜ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਫਾਸਫੋਰਸ, ਪੋਟਾਸ਼ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਯੂਰੀਆ ਖਾਦ ਜਦ ਫਸਲ ਗੋਡੇ-ਗੋਡੇ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਓ।

ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ 'ਚ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ

ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ 'ਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦੂਸਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੇਬੀ ਕੌਰਨ 'ਚ ਪ੍ਰੋਟੀਨ, ਵਿਟਾਮਿਨ, ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ, ਆਇਰਨ ਆਦਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ 'ਚ ਫਾਸਫੋਰਸ ਵੀ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

Kheti Duniyan

ਚੰਦੇ ਭਰਨ ਲਈ QR ਕੋਡ ਸਕੈਨ ਕਰੋ।

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਚੰਦਾ ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬੈਂਕ ਆਫ ਬੜੋਦਾ ਖਾਤਾ ਨੰ. 01000200000551
IFSC Code BARB0PATIAL ਸਿੱਧੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਦੇ

ਇੱਕ ਸਾਲ ਲਈ **500/-** ਰੁਪਏ

ਦੋ ਸਾਲ ਲਈ **800/-** ਰੁਪਏ

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਕੇ. ਡੀ. ਕੰਪਲੈਕਸ, ਗੁਰੂਸ਼ਾਲਾ ਰੋਡ, ਨੇੜੇ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਾਰਕੀਟ, ਪਟਿਆਲਾ-147001

ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ : ਮੋ. 90410-14575
Website : www.khetiduniyan.in
E-mail : kdpublications@yahoo.co.in

ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਭਿਅਤਾ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਿਉਣ ਲਈ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸਵੱਛ ਅਤੇ ਸਾਫ-ਸੁਥਰੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਵਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਜਿਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਹ ਲਈ ਸਾਫ ਅਤੇ ਸਵੱਛ ਹਵਾ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗਭਗ 78% ਨਾਈਟਰੋਜਨ, 18% ਆਕਸੀਜਨ ਅਤੇ 0.03% ਕਾਰਬਨਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਅਤੇ ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਦੂਸਰੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੈਸਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਰਬਨ ਮੋਨੋਆਕਸਾਈਡ ਅਤੇ ਸਲਫਰ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਣਸੁਖਾਵੇਂ ਤੱਤ ਹਵਾ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਮ ਜਨ-ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਬੰਧੀ ਚਾਰ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਵਿਗੜ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਅਮਰੀਕਨ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਤੀਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਦੇਸ਼ ਯੂਏ ਵਾਲੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕਰਨ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਮੁੱਚੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲਾ

ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਤੀ ਗੰਭੀਰ ਨਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮਚੇਗੀ ਤਬਾਹੀ

ਅਮਰੀਕਾ ਹੀ ਕੁੱਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਕਾਰਬਨਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਗੈਸ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿਚ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਔਸਤ ਦਰਜੇ ਦਾ ਇਕ ਸਟਲ, ਜੋ ਪੁਲਾੜ ਵਿਚ ਦਾਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੱਗਭਗ 3 ਲੱਖ 75 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਕਾਰਬਨਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕੋ ਸਮੇਂ 10 ਲੱਖ ਟਨ ਓਜ਼ੋਨ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਾਡੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਗਿਆਨੀ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਧਰਤੀ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕਾਰਬਨਡਾਈਆਕਸਾਈਡ, ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਆਕਸਾਈਡ ਅਤੇ ਕਲੋਰੋ-ਫਲੋਰੋ ਕਾਰਬਨ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਦਾ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵੱਧਣਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧਣ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਗਰੀਨ ਹਾਊਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਬਨਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਜੋ ਸਾਡੇ

ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਨੂੰ ਬਨਸਪਤੀ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਸਥਿਰ ਰੱਖਣ

ਸੁਖਮੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੂਰ, ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕ-ਖੋਸਾ ਪਾਂਡੇ (ਮੋਗਾ)

ਲਈ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਤ੍ਹਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਰਤਿਤ ਹੋ ਕੇ ਜਾ ਰਹੀ ਊਰਜਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਜਜ਼ਬ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿਚ ਇਸ ਗੈਸ ਦਾ ਵਧਣਾ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ। ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿਚ ਗੈਸਾਂ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਗੜ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਤੀਸਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਹੋ ਰਹੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਗੜ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਸਾਡੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਲੱਗੀ ਅੰਪੁੰਦ ਦੌੜ ਨੇ ਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ

ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਧਿਆਨੇ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ

ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ ਵੱਲ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਗੜਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਵਸੋਂ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੱਸੋਂ

ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਤੇ ਫਜ਼ੂਲ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ ਉਤਾਵਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੱਧਰ ਉੱਪਰ ਦੌਲਤ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਇਹ ਅਤੀ ਕਾਰਗਰ ਰਾਹ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਸੰਕੋਚ ਛਿੱਕੇ ਟੰਗੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਕੋਇਲੇ, ਤੇਲ ਅਤੇ ਗੈਸ ਬੇਬਹੇ ਵਰਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਉਪਜ ਲਈ ਵੀ ਅਸੀਮਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੋਇਲਾ ਅਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਫੂਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਭ ਕੁੱਝ ਦੇ ਉਪਫਲ ਵੱਸੋਂ ਕਾਰਬਨ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਅੰਦਰ ਟਨਾਂ ਮੂੰਹੀ ਰਚਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਏ ਵਰ੍ਹੇ ਸਾਡੇ 4 ਅਰਬ ਟਨ ਕਾਰਬਨਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਦੇ ਕੁੱਝ ਭਾਗ ਨੂੰ ਸਾਗਰਾਂ ਅੰਦਰਲੀ ਕਾਈ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਿਰਖ-ਵਣ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸਮੇਂ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਸਿਤਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਵਰ੍ਹਾ

ਸਮਾਂ ਕਾਫੀ ਭਿਆਂਕਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਕੁਦਰਤੀ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਪੈਰੋਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਸਵੱਛ ਰੱਖਣ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਨਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਕਾਫੀ ਭਿਆਂਕਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਮੌਨਸੂਨ ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ

ਮੌਨਸੂਨ ਵਰਖਾ ਦਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਮੌਨਸੂਨ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਆਮਦ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਵੰਡ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਲਾਨਾ ਕੁੱਲ ਵਰਖਾ ਦਾ 70% ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੌਨਸੂਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰਕਬੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਲਗਭਗ 80% ਰਕਬਾ ਮੌਨਸੂਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮੌਨਸੂਨ ਵਰਖਾ ਤੇ ਝਾੜ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਧ ਰਹੀ ਤਪਸ਼ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਾਰਨ ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਉਣੀ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮੌਨਸੂਨ ਵਰਖਾ ਦਾ ਕੁਝ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਮੌਨਸੂਨ ਵਰਖਾ ਤੇ ਝਾੜ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਨਸੂਨ ਵਰਖਾ ਵਿਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਲ 2000 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਇਕ ਸਾਲ (2008) ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੌਨਸੂਨ ਵਰਖਾ ਸਧਾਰਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਨੌਂ ਸਾਲ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੌਨਸੂਨ ਵਰਖਾ ਸਧਾਰਣ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ

ਪਵਨੀਤ ਕੌਰ ਕਿੰਗਰਾ, ਹਰਲੀਨ ਕੌਰ ਅਤੇ ਸੁਖਜੀਤ ਕੌਰ, ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਮੌਸਮ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ (ਮੋਬਾਈਲ : 94787-61003)

ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਸਾਧਾਰਨ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਵੰਡ ਸਹੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਚਾਈ ਦੀ ਕਾਫੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਉਪਲੱਬਧ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਘਾਰ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮੌਨਸੂਨ ਵਰਖਾ ਦੀ ਸਹੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਵੰਡ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਸੋਕਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਖੇਤਰ (ਬੱਲੋਵਾਲ ਸੌਖੜੀ), ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤਰ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਅਤੇ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਖੇਤਰ (ਬਠਿੰਡਾ) ਦੀ ਮੌਨਸੂਨ ਵਰਖਾ ਨੂੰ ਘੋਖੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਨਸੂਨ ਦੀ ਵਰਖਾ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹੀ। ਸਾਲ 2001-2010 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਖਾ ਵਾਲਾ ਸਾਲ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 2008 (1035 ਮਿਲੀਮੀਟਰ), ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 2008 (867.5 ਮਿਲੀਮੀਟਰ) ਅਤੇ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 2003 (511.8 ਮਿਲੀਮੀਟਰ) ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਰਖਾ ਵਾਲਾ ਸਾਲ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 2009 (505.4 ਮਿਲੀਮੀਟਰ), ਕੇਂਦਰੀ

ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 2002 (290.6 ਮਿਲੀਮੀਟਰ) ਅਤੇ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 2002 (159.0 ਮਿਲੀਮੀਟਰ) ਰਿਹਾ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ 2011-2022 ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਖਾ ਵਾਲਾ ਸਾਲ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 2011 (1087.0

ਮਿਲੀਮੀਟਰ) ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 2011 (1157.6 ਮਿਲੀਮੀਟਰ) ਅਤੇ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 2013 (526.9 ਮਿਲੀਮੀਟਰ) ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਰਖਾ ਵਾਲਾ ਸਾਲ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 2012 (497.0 ਮਿਲੀਮੀਟਰ), ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 2012 (382.5 ਮਿਲੀਮੀਟਰ) ਅਤੇ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 2012 (209.4 ਮਿਲੀਮੀਟਰ) ਰਿਹਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੌਨਸੂਨ ਵਰਖਾ ਵਿਚ ਵੱਧ ਰਹੀ ਪਰਿਵਰਤਨ

ਸ਼ੀਲਤਾ ਫਸਲ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਮੌਸਮ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਮੌਨਸੂਨ ਦੀ ਰੁੱਤਵਾਰ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਲੰਮੀ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੌਸਮ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਪੰਜਾਬ

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਉੱਪਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੌਸਮ ਸੰਬੰਧੀ ਖੇਤੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੇਵਾ ਬੁਲੇਟਿਨ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਦੋ ਦਿਨ (ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ) ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤੀ ਧੰਦਿਆਂ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਕਰ ਸਕਣ।

ਹਲਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਅਤੇ ਸੰਭੀਕਰਨ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ

ਸ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਫੁਗਲਾਣਾ ਤੋਂ ਸੰਬੰਧਤ ਉਹ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਐਮ ਐਸ ਸੀ ਹਾਰਟੀਕਲਚਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੁੱਲ 54 ਕਿੱਲੋ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 16 ਏਕੜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਪਤੀ, ਆੜੂ ਅਤੇ ਅਲੂਚੇ ਦਾ ਬਾਗ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ ਅਤੇ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਵੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੰਚਾਈ ਦਾ

ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਸੋਲਰ ਪੰਪਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹਲਦੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਹਲਦੀ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਖਾਦ, ਹਰੀ ਖਾਦ, ਦੇਸੀ ਰੂੜੀ, ਨਿੰਮ ਦਾ ਤੇਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੈਵਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਪਲਾਂਟ ਲਾਇਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਹਿਊਡਰ ਬਣਾ ਕੇ ਪੈਕਿੰਗ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਤੱਕ ਮਿਆਰੀ ਉਤਪਾਦ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਨਾਮੀ ਬਰਾਂਡ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਲਦੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਗਵਾਂਡੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ

ਕਾਫੀ ਮਕਬੂਲ ਹੈ। ਕਈ ਵਪਾਰੀ ਤਾਂ ਪਲਾਂਟ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਹੀ ਹਲਦੀ ਦੀ ਖੇਪ ਲਿਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ

ਵਿਰਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਲੰਗੜਿਆ ਤੋਂ ਸਿਖਲਾਈਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸ. ਰੰਧਾਵਾ ਕੋਲ 1800 ਮੀਟਰਿਕ ਟਨ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਲਡ ਸਟੋਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਲੂਆਂ ਦੀ ਸਟੋਰੇਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਹਲਦੀ ਦਾ ਬੀਜ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤੀ ਜਿਣਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਉਸਦਾ ਮੰਡੀਕਰਨ ਸ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਆਪ ਖੁਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਵਿਭਿੰਨ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ

ਪ੍ਰਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਐਵਾਰਡ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਮੈਲੇ ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਪਹਿਲਾਂ ਬਤੌਰ ਚੰਗੇ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਲੈਕਚਰਾਰ ਸੀ ਪਰ ਉਸਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਅਤੇ ਜਨੂੰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਹੁਣ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਨੇਕ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਜਿਹੇ ਹੋਣਹਾਰ, ਉੱਦਮੀ, ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਰੱਕੀਆਂ ਬਖਸ਼ੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਇਨਸਾਨ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਬਣਨ। ਅਨਿਲ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਰੰਗੂਵਾਲ, ਸੰਚਾਰ ਕੇਂਦਰ (ਮੋ. 98147-53630)

ਮੱਕੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਵਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਲਾਹੇਵੰਦ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਉੱਨਤ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜਿਆਂ, ਨਦੀਨਾਂ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਰੋਕਥਾਮ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਸਾਉਣੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਲਈ ਸੁਚੱਜੀ ਪੌਦ ਸੁਰੱਖਿਆ

ਹਰਲੀਨ ਕੌਰ, ਤੇਸ਼ ਗਰਗ ਅਤੇ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ, ਪਲਾਂਟ ਬਰੀਡਿੰਗ ਅਤੇ ਜੈਨਟਿਕਸ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ.ਏ.ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ

1. ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ

ਮੱਕੀ ਦਾ ਗੜ੍ਹਿਆਂ ਸਾਉਣੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੁੱਖ ਕੀੜਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਉੱਪਰ ਇਸਦਾ ਹਮਲਾ ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੜ੍ਹਿਆਂ ਸਰਦੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਮੱਕੀ, ਜਵਾਰ ਜਾਂ ਬਾਜਰੇ ਆਦਿ ਦੇ ਮੁੱਢਾਂ, ਟਾਂਢਿਆਂ ਜਾਂ ਗੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੰਡੀ ਦੀ

ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਰਚ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਤੰਗੇ ਨਿਕਲ ਕੇ ਮੱਕੀ ਉੱਪਰ ਅੰਡੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਦਾ 10-15 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਤੇ ਅੰਡੇ ਦੇਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਮਾਦਾ ਪਤੰਗਾ ਤਕਰੀਬਨ 300 ਅੰਡੇ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅੰਡਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਸੁੰਡੀਆਂ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਰਚ ਕੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਗੋਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੜਕੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕੀੜੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ ਸਾਉਣੀ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ 30-42 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਮਲੇ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਭਾਂ ਵਿੱਚਲੇ ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਪਰ ਗੋਲ ਨਿੱਕੀਆਂ ਮੋਰੀਆਂ ਲਾਇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁੰਡੀਆਂ ਗੋਭ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਸੁਕਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਰੋਕਥਾਮ :

ਗੜ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਮਿੱਤਰ ਕੀੜੇ ਟਰਾਕੋਗ੍ਰਾਮਾ ਰਾਹੀਂ ਪਰਜੀਵੀ ਕਿਰਿਆ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕ੍ਰੋਸਾਈਰਾ ਦੇ 40,000 ਅੰਡੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਨਾਲ 10 ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਇੱਕ ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ 17 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਉੱਪਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ

40 ਬਰਾਬਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਟੇ ਕਿ ਹਰ ਹਿੱਸੇ ਉੱਪਰ ਤਕਰੀਬਨ 1000 ਅੰਡੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਗੋਭ ਦੇ ਪੱਤੇ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰ ਦੂਰੀ ਤੇ ਪਿੰਨ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੜ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 2-3 ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਪਰ ਕੀੜੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹੀ 30 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਕੋਰਾਜ਼ਨ 18.5 ਐਸ ਸੀ (ਕਲੋਰਐਟਰਾਨੀਲੀਪਰੋਲ) ਨੂੰ 60 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਨੈਪਸੈਕ ਪੰਪ ਨਾਲ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2. ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ

ਸਾਉਣੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਬਾਰਸ਼ ਕਾਰਨ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਜੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਰੋਕਥਾਮ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਝਾੜ ਦਾ ਕਾਫੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 15 ਅਤੇ 30 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਗੋਡੀਆਂ ਖੁਰਪੇ ਜਾਂ ਤ੍ਰਿਫਾਲੀ ਜਾਂ ਟਰੈਕਟਰ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਟਿੱਲਰ ਨਾਲ ਕਰੋ ਜਾਂ ਮੱਕੀ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਕਤਾਰਾਂ ਰਵਾਂਹ ਦੀਆਂ ਮੱਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੀਜੋ। ਰਵਾਂਹ ਨੂੰ ਬੀਜਣ ਤੋਂ 35-45 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਚਾਰੇ ਵਾਸਤੇ ਕੱਟ ਲਓ। ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਰਵਾਂਹ-88 ਕਿਸਮ ਦਾ 16 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਅਤੇ ਰਵਾਂਹ ਸੀ ਐਲ-367 ਕਿਸਮ ਦਾ 8 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਰਤੋਂ। ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰਸਾਇਣਕ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਰੋਕਥਾਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਰਗਰ ਅਤੇ ਸੌਖੀ ਹੈ। ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਦੱਸ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਐਟਰਾਟਾਫ 50 ਡਬਲਯੂ ਪੀ (ਐਟਰਾਜੀਨ) 800 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦਰਮਿਆਨੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ 500 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਹਲਕੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕੋ। ਇਹ ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈ ਚੌੜੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨਾਂ, ਇਟਸਿਟ ਅਤੇ ਘਾਹ ਦੀ ਵੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਡੀਲੇ/ਮੋਥੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 2, 4-ਡੀ ਅਮਾਈਨ ਸਾਲਟ 58 ਐਸ ਐਲ 400 ਮਿ.ਲਿ. ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 20-25 ਦਿਨ ਬਾਅਦ 150 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਜੇਕਰ ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 105 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਲੌਡਿਸ 420 ਐਸ ਸੀ (ਟੈਬੇਟਰਾਇਨ) ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ 150 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 20 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਕਰੋ।

3. ਬਿਮਾਰੀਆਂ

ਪੱਤਿਆਂ ਅਤੇ ਟਾਂਡੇ ਦਾ ਝੁਲਸ ਰੋਗ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਟਾਂਡੇ ਅਤੇ ਛੱਲੀਆਂ ਦੁਆਲੇ ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਡਿੱਕੇ

ਅਤੇ ਗੂੜੇ ਸਲੇਟੀ ਰੰਗ ਦੇ ਧੱਬੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧੱਬੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੋਡੀਆਂ ਵਰਗੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਬੀਜਾਣੂ 'ਸਕਲਰੋਸ਼ੀਆ' ਵੀ ਛੱਲੀਆਂ ਅਤੇ ਦਾਣਿਆਂ ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ, ਜਿਉਂ ਹੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਤਾਂ ਐਮੀਸਟਾਰ ਟੋਪ 325 ਐਸ ਸੀ (ਅਜੋਕਸੀਸਟਰੋਬਿਨ + ਡਾਈਫਿਨੋਕੋਨਫੋਲ) 100 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਨੂੰ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕੋ। ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਦੂਜਾ ਛਿੜਕਾਅ 15 ਦਿਨ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਕਰੋ।

4. ਪੱਤਾ ਝੁਲਸ ਰੋਗ

ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪੀਲੇ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਘੇਰੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ

ਹਨ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਛੱਲੀਆਂ ਦੇ ਪਰਦਿਆਂ ਤੇ ਵੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ 200 ਗ੍ਰਾਮ ਇੰਡੋਫਿਲ ਐਮ 45 ਨੂੰ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ 10-10 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਤਿੰਨ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

5. ਟਾਂਡੇ ਗਲਣਾ

ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਤਣੇ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਭਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਣੇ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਭਾਗ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਹਰਾਪਣ ਖਤਮ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਤਣੇ ਵਿੱਚ ਬਦਬੂ ਆਉਣਾ, ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ। ਗਲਿਆ ਹੋਇਆ ਤਣਾ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਜਾਂ ਤੀਜੀ ਗੰਢ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁੱਕ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫਾਸਲਾ ਠੀਕ ਰੱਖੋ। ਬਿਮਾਰੀ ਵਾਲੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਢਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਉ। ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹੀ ਬੀਜੋ। ਮੱਕੀ ਦੀ ਬੋਭ ਜਾਂ ਵੱਟਾਂ ਤੇ ਬਿਜਾਈ ਨਾਲ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

6. ਪਛੇਤਾ ਮੁਰਝਾਉਣਾ : ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਬੂਟੇ ਬੂਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਮਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਟਾਂਡੇ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਪੋਰੀਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਟਾਂਡੇ ਨੂੰ ਪਾੜਨ ਤੇ ਵਿਚਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਭੂਰੀਆਂ ਜਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਰੋਗ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਿਸਮਾਂ ਬੀਜੋ ਅਤੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਮਾਤਰਾ ਰੱਖੋ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਤਤਕਾਲੀਨ ਖਾਧ ਸਪਲਾਈ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੇ 20 ਅਕਤੂਬਰ 1946 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਗਊ ਦੁੱਧ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਬਲਦ ਹਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰ ਢੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੋਨੋਂ ਘਾਹ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀਮਤੀ ਖਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ (ਗੋਬਰ) ਵਾਪਿਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਰਨ ਤੇ ਚਮੜਾ ਅਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਆਦਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।" ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਦੁਧ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਕੀਮਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਧੰਦੇ ਨੂੰ ਲਾਹੇਵੰਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਧੁਨਿਕ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰ ਦੁਧ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਹੈ; ਉਤਪਾਦਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ, ਮਾਸ ਅਤੇ ਉੱਨ ਆਦਿ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਹੈ ਪਸ਼ੂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੇਤੀ ਦੀ ਜੁਤਾਈ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਢੁਆਈ ਅਤੇ ਆਣ ਜਾਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਆਦਿ। ਮੰਤਵ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਹੀ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਤੰਦਰੁਸਤ ਅਤੇ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਰੋਗੀ ਪਸ਼ੂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈਣਾ ਤਾਂ ਦੂਰ, ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾ-ਇਨਸਾਫੀ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿੱਚ ਬਾਕੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਰਜੀਵੀ ਰੋਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹਨ। ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਛੁਪੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਇਕਦਮ ਮੌਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਬਲਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਗਿਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖਾਧਾ ਪੀਣਾ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਉਤਪਾਤਨ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਘਾਟਾ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਗਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਲ੍ਹਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪਰਜੀਵੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਪਰਜੀਵੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਜੀਵੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੂਨ ਦੇ ਕੀੜੇ, ਪੱਤੇਦਾਰ ਕੀੜੇ, ਗੋਲ ਕੀੜੇ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਪਰਜੀਵੀ ਰੋਗ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਪਰਜੀਵੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਨੂੰ

ਦੁਧਾਰੂਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਰਜੀਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰੋਕਥਾਮ

ਰੋਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੁਪਏ ਪੈਸੇ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰਜੀਵੀ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ : ਪਰਜੀਵੀ ਉਹ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਜੀਵ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਿਰਵਾਹ ਲਈ ਵੱਡੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਜਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਿਮਾਰ ਅਤੇ ਘੱਟ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਘਾਟੇ ਵਾਲਾ ਸੌਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਸਹੀ ਇਲਾਜ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਮੌਤ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿੱਚ ਪਰਜੀਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ ? ★ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
★ ਅੱਖਾਂ ਪੀਲੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
★ ਚਮੜੀ ਅਤੇ ਵਾਲ ਖੁਰਦਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
★ ਅਕਸਰ ਖਰਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
★ ਗਰਦਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਥੱਲੇ ਪਾਣੀ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
★ ਮੋਕ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜਾਨਵਰ ਸਖਤ ਗੋਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
★ ਖੂਨ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
★ ਵਜ਼ਨ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰਜੀਵੀ ਦੁਧਾਰੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ

ਲਛਮਣ ਦਾਸ ਸਿੰਗਲਾ ਅਤੇ ਪਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਪਰਜੀਵੀ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ

ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ ?

- ★ ਦੁਧਾਰੂ ਘੱਟ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਪੈਦਾਵਾਰ ਘਟਣ ਕਰਕੇ ਰੁਪਏ ਪੈਸੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ★ ਪਰਜੀਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ★ ਪਰਜੀਵੀ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ੂ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ★ ਖੁਰਾਕ ਤੋਂ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ ਘੱਟ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਭਾਰ ਘੱਟ ਜਾਣਾ।
- ★ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲੱਗਣਾ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਘੱਟਣਾ।
- ★ ਪੁਜਣਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ : ਸੂਆ ਭੰਨਣਾ ਜਾਂ ਇੱਕ/ਕਈ ਵਾਰ ਫਿਰ ਜਾਣਾ।
- ★ ਸਰੀਰਕ ਵਧੇ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਅਤੇ ਜਵਾਨ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ।
- ★ ਦਵਾਈਆਂ ਉੱਪਰ ਖਰਚਾ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦਾ ਖਰਚਾ।

ਪਰਜੀਵੀ (ਜੀਵਾਣੂ) ਕਿੰਨੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?
ਪਰਜੀਵੀ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਾਹਰਲੇ ਪਰਜੀਵੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਰਜੀਵੀ।
(1) ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਰਜੀਵੀ : ਅੰਦਰਲੇ ਪਰਜੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਦੋ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ :

(ੳ) ਖੂਨ ਦੇ ਕੀੜੇ : ਬਬੇਸੀਆ : ਇਹ ਲਹੂ ਮੂਤਣਾ (ਬਬੇਸੀਅਸਿਸ) ਰੋਗ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ।

★ ਐਨਾਪਲਾਸਮਾ : ਨਾਲ ਪੀਲੀਆ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

★ ਟਰਾਈਪੈਨੋਸੋਮਾ : ਇਹ ਦਿਮਾਗੀ ਰੋਗ-ਸਰੂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ।

★ ਥਲੇਰੀਆ : ਇਸ ਨਾਲ ਗਾਂਵਾਂ ਜਾਂ ਵੱਛੇ-ਵੱਛੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਨੇਡੂ ਰੋਗ (ਥਲੇਰੀਓਸਿਸ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਮਲੱਪ ਰੋਗ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚਪਟੇ ਕੀੜੇ (ਪੱਤੇਦਾਰ ਕੀੜੇ), ਗੋਲ

ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਫੀਤੇਦਾਰ ਕੀੜੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
(2) ਬਾਹਰਲੇ ਪਰਜੀਵੀ : ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੱਖ ਹਨ : ਚਿੱਚੜ, ਜੁੰਮੀਆਂ, ਚਮਜੁੰਮੀਆਂ, ਮੱਖੀਆਂ ਅਤੇ ਮੱਛਰ।

ਖੂਨ ਦੇ ਕੀੜੇ ਜਾਂ ਪਰਜੀਵੀ ਕਿੱਥੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ? : ਖੂਨ ਦੇ ਕੀੜੇ ਜਾਂ ਪਰਜੀਵੀ ਇੱਕ ਸੈੱਲ ਜੀਵਾਣੂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਖੂਨ ਦੇ ਸੈੱਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿੱਚ ਮੱਖੀ, ਮੱਛਰ ਜਾਂ ਚਿੱਚੜਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰ ਪਸ਼ੂ ਤੋਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲਦੇ ਹਨ। ਬਾਹਰਲੇ ਪਰਜੀਵੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਿੱਚੜ, ਮੱਖੀਆਂ ਅਤੇ ਮੱਛਰ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਖੂਨ ਚੂਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਥਲੇਰੀਆ (ਕੰਨੇਡੂ ਰੋਗ), ਬਬੇਸੀਆ (ਲਹੂ ਮੂਤਣਾ), ਐਨਾਪਲਾਸਮਾ (ਪੀਲੀਆ ਰੋਗ) ਅਤੇ ਟਰਾਈਪੈਨੋਸੋਮਾ (ਦਿਮਾਗੀ ਰੋਗ-ਸਰੂ) ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਡਾਂਸ ਮੱਖੀ ਖੂਨ ਚੂਸਦੀ ਹੈ ਉਸ ਥਾਂ ਸਰੂ ਰੋਗ ਦੇ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਇਹ ਪਰਜੀਵੀ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਨ ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਗ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਰੋਗ ਜਿਵੇਂ ਕਿ

ਲਹੂ ਮੂਤਣਾ ਅਤੇ ਕੰਨੇਡੂ ਰੋਗ ਚਿੱਚੜਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੀਲੀਆ ਰੋਗ, ਚਿੱਚੜਾਂ, ਮੱਖੀਆਂ, ਮੱਛਰ ਆਦਿ ਦੇ ਕੱਟਣ ਨਾਲ, ਸਰਜਰੀ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜਾਂ ਵੱਛੇ ਖੱਸੀ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਐਂਜ਼ਾਰ ਆਦਿ ਸਾਫ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਫੈਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖੂਨ ਦੇ ਕੀੜੇ ਜਾਂ ਪਰਜੀਵੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖਿਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਥੱਲੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਚਿੱਚੜਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕੋਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਚਿੱਚੜਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜੀਵਾਣੂ ਜਾਂ ਪਰਜੀਵੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਾਣੂ ਜਾਂ ਪਰਜੀਵੀ ਰੋਗ ਫੈਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਲੱਪ ਰੋਗ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚਪਟੇ ਕੀੜੇ (ਪੱਤੇਦਾਰ ਕੀੜੇ), ਗੋਲ ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਫੀਤੇਦਾਰ ਕੀੜੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਚਪਟੇ ਕੀੜੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਗਰ ਦੇ ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਗਿੱਲੜੂ ਰੋਗ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਾਰਾਸਿਟੋਲੋਜੀ ਨਾਮਕ ਕੀੜੇ ਮੁੱਖ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਗਰ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ (ਲਿਵਰ ਫਲੂਕ) ਦੇ ਰੋਗ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਫੇਸਿਉਲੋਸਿਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰੋਗ ਫੇਸਿਉਲਾ ਗਾਇਰੋਨਟਿਕਾ ਨਾ ਦੇ ਪਰਜੀਵੀ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਰਜੀਵੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ ਟੋਭੇ ਜਾਂ ਤਲਾਅ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਘੋਗਿਆਂ, ਹਰੀ ਘਾਹ ਅਤੇ ਸਾਡੇ

ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘੋਗਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਵਸਥਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਟਾਸਰਕੋਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਲਾਅ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਉੱਗੀ ਘਾਹ ਉੱਪਰ ਚਿੱਪਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਘਾਹ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਸ਼ੂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮੈਟਾਸਰਕੋਰੀਆ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਪੇਟ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਖੂਨ ਰਾਹੀਂ ਜਿਗਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਜਿਗਰ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਉੱਪਰ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਫੇਸਿਉਲਾ ਗਾਇਰੋਨਟਿਕਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਫਲੂਕ ਜਾਂ ਪ੍ਰਜੀਵੀ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਚਪਟਾ ਅਤੇ ਨਿੱਮ ਦੀ ਪੱਤੀ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਗੁਲਾਬੀ ਭੂਰਾ ਜਾਂ ਮਿੱਟੀ ਮੈਲੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਗਰ ਜਾਂ ਪਿੱਤੇ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 2-7 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ਲੱਗਭਗ ਇੱਕ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੁਧਾਰੂਆਂ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਦੇ ਪਰਜੀਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ				
ਪਰਜੀਵੀ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ	ਫੈਲਣ ਦਾ ਸਾਧਨ	ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ	ਪਛਾਣ	ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਬਚਾਓ
ਥਲੇਰੀਓਸਿਸ (ਕੰਨੇਡੂ ਰੋਗ)	ਹਾਇਆਲੋਮਾ ਚਿੱਚੜ	★ ਬਿਮਾਰੀ ਨਵਜੰਮੀਆਂ ਦੋਗਲੀਆਂ ਵੱਛੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਦੋਗਲੀਆਂ ਗਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ★ ਤੇਜ਼ ਬੁਖਾਰ (105-107°F) ★ ਗਿਲਟੀਆਂ ਦਾ ਸੁੱਜਣਾ ★ ਨੱਕ, ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਵੱਗਣਾ। ★ ਖੂਨ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਮੌਤ।	★ ਖੂਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਹੇਠਲੀਆਂ ਲਿਮਫ ਦੀਆਂ ਗਿਲਟੀਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਜਾਂਚ।	★ ਬਯੂਟਾਲੋਕਸ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੁਤਾਬਕ ਲਗਾਓ ★ ਚਿੱਚੜਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ
ਬਬੇਸੀਓਸਿਸ (ਲਹੂ ਮੂਤਣਾ)	ਬੂਫਿਲਸ ਚਿੱਚੜ	★ ਹੀਮਿਗਲੋਬਿਨ ਯੂਰੀਆ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਜਾਂ ਕੋਫੀ ਵਰਗਾ ਹੋ ਜਾਣਾ। ★ ਤੇਜ਼ ਬੁਖਾਰ (105-106°F) ★ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਸੁਸਤੀ, ਖੂਨ ਦੀ ਘਾਟ, ਪੀਲੀਆ, ਦੁੱਧ ਸੁੱਕ ਜਾਣਾ, ਸਾਹ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਤਕਲੀਫ ਅਤੇ ਮੌਤ।	★ ਤੇਜ਼ ਬੁਖਾਰ ਸਮੇਂ ਖੂਨ ਦੀ ਜਾਂਚ	★ ਬੈਰੋਨਿਲ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੁਤਾਬਕ ਲਗਾਓ। ★ ਚਿੱਚੜਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ
ਸਰੂ ਜਾਂ ਟਰਾਈਪੈਨੋਸੋਮਿਸਿਸ	ਟੈਬੇਲੋਸ ਜਾਂ ਡਾਂਸ	★ ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ★ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਗੋਲਾਈ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣਾ। ★ ਸਿਰ ਖੁਰਲੀ ਨਾਲ ਮਾਰਣਾ ★ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਦੋਰੇ ਪੈਣਾ। ★ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਾ। ★ ਦਿਮਾਗੀ ਸੰਤੁਲਨ ਖਰਾਬ ਹੋਣਾ।	★ ਖੂਨ ਜਾਂ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਨਾੜੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਜਾਂਚ	★ ਸੂਰਮਿਨ (ਗਿਲਪੋਲ) ਐਂਟੀਸਾਈਡ ਪਰੋਸਾਲਟ ਜਾਂ ਬੈਰੋਨਿਲ ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੁਤਾਬਕ ਵਰਤੋਂ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੀੜਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕ ਡਾਹੜੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹਨ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਪੱਪਰ 'ਤੇ ਬਚਣ-ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਾਨ-ਮਾਲ ਦਾ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਤੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਦੀ ਸਕਰੀਨ 'ਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਪਰ ਇਹ ਆਉਂਦੇ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹਨ? ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਆ ਰੀ ਗਏ ਤਾਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਨੁਕਸਾਨ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਕਦਾ ਪਾਣੀ ਆਣ ਵੜਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੀ ਬੀਤਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਉਹ ਭੈੜੀ ਡਰਾਉਣੀ ਪੀੜ ਦੀ ਸਿੰਦਤ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ।

ਹੜ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਲਗਾਤਾਰ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਭਾਰੀ ਵਰਖਾ ਦਾ ਪੈਣਾ। ਪਰ ਹਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਡਾਹੜੇ ਅੜਿੱਕਿਆਂ ਕਾਰਨ ਵੀ ਹੜ੍ਹ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਆਏ ਹੋਏ ਹੜ੍ਹ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੰਗੀਨ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੰਮੀਆਂ ਕਾਰਗਰ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਉਲੀਕ ਕੇ, ਡੈਮਾਂ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਨਿਕਾਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਪੱਪਰ 'ਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਲਗਾ ਕੇ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੜ੍ਹ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰਾ ਨੰਬਰ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅੱਧੀ ਵਸੋਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਵੱਡਾ ਮੁੱਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਵਿਕਾਸ ਤਹਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਉਸਾਰੀ ਰੋਕਥਾਮ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ।

ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਹਿੱਸਾ ਸਮੁੰਦਰੀ-ਤਲ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ

ਪ੍ਰੋ. ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ

ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਠੋਸ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ

ਉੱਚੇ ਹੜ੍ਹ ਆਏ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਹੱਲ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਤੋਂ ਪਾਣੀ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਲ 1953 ਵਿਚ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਵਿਚ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹੜ੍ਹ ਆਏ ਸਨ। ਛੇ ਸੌ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹਿੱਸਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਸ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਨੇ ਪੱਕਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ, ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲੋੜ-ਸਹੂਲਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਣ-ਚਾਲਣ ਦਾ। ਇਹਦੇ ਲਈ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ, ਸਥਾਨਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲ ਕੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਘਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤਰਨ ਵਾਲੇ ਬਣਾ ਲਏ ਗਏ। ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰੀਨ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਪਿੱਪਿੰਗ-ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢਿਆਂ

ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਿੱਪਿੰਗ-ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗੇਟ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਹੜ੍ਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉੱਚੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ

ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਤਾਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵੀ ਪਾਣੀ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਵੱਡੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਲੰਡਨ ਦੀ ਥੋਮਸ ਨਦੀ 'ਤੇ ਮਕੈਨੀਕਲ ਬੈਰੀਅਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾਅ

ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਜਲ ਭੰਡਾਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਾਪਾਨ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁੱਖ ਮੌੜਨ ਵਾਲੀ ਸਹੂਲਤ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।

ਤਕਨੀਕ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਥਾਨਕ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਵੱਡੇ ਯਤਨ ਆਰੰਭਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਤਦ ਹੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜਾਨੀ-ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨਵਾਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ

ਮੰਚ ਥਰੈਡਜ਼

ਥਰੈਡਜ਼ ਇਕ ਨਵਾਂ ਐਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਸਟਾਗ੍ਰਾਮ ਟੀਮ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ ਜਾਂ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਟਵਿੱਟਰ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੋਟਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਕਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇੰਸਟਾਗ੍ਰਾਮ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਵੀਡੀਓ ਦਾ ਮੰਚ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਥਰੈਡਜ਼ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰੇਗਾ।

ਖਬਰਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੱਤਫਟ 10 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਅਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਮੰਚਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਵਧਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।

ਆਓ ਹਰੀ ਖਾਦ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਮਿਆਰੀ ਬੀਜ ਪੈਦਾ ਕਰੀਏ ਕਾਸ਼ਤ ਦੇ ਢੰਗ

ਜੈਵਿਕ ਖਾਦਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰ ਰੂੜੀ ਦੀ ਖਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਰੂੜੀ ਦੀ ਖਾਦ ਅਤੇ ਕੰਪੋਸਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਹਰੀ ਖਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭਦੇਵੰਦ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਜੈਵਿਕ ਮਾਦਾ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਖਾਦ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹਰੀ ਖਾਦ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦਕਿ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਸਾਨ ਬੀਜ ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹਰੀ ਖਾਦ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣਾ ਸੁਧਾਰਿਆ ਬੀਜ ਖੁਦ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਢੇਚਾ, ਸਣ ਅਤੇ ਰਵਾਂਹ ਹਰੀ ਖਾਦ ਲਈ ਬੀਜੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁੱਖ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਮਿਆਰੀ ਬੀਜ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨੁਕਤੇ ਅਪਣਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਢੇਚਾ (ਜੰਤਰ) : ਢੇਚੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾ

ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੈਰਾ ਜਾਂ ਨੀਮ ਰੇਤਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਲਈ ਬੜੀ ਢੁੱਕਵੀਂ ਹੈ। ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਜਾਂ ਕਲਰਾਠੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਢੇਚਾ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤਕ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਿੱਟੀ ਪਰਖ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੀ. ਐੱਚ. 9.3 ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜਿਪਸਮ ਦੀ ਯੋਗ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਢੇਚੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਢੇਚਾ, ਢੇਚੇ ਦੀ ਛੇਤੀ ਵਧਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸਮ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 150 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬੀਜ ਮੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਝਾੜ 7-8 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਢੇਚੇ ਦੇ ਬੀਜ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ 8 ਤੋਂ 10 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ 4.5 ਸੈਂ. ਮੀ. ਵਿੱਚ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਅੱਧ ਜੂਨ ਤੋਂ ਜੁਲਾਈ ਤਕ ਬੀਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੀਜ ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਵਿਚ 12 ਕਿਲੋ ਫਾਸਫੋਰਸ ਤੱਤ (75 ਕਿਲੋ ਮਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਬੀਜਣ ਸਮੇਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਢੇਚੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਜੀ ਗਈ ਫਸਲ ਲਈ ਫਾਸਫੋਰਸ ਦੀ ਠੀਕ ਮਾਤਰਾ ਪਾਈ ਗਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਢੇਚੇ ਦੀ ਫਸਲ ਲਈ ਫਾਸਫੋਰਸ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਬੀਜ ਲਈ ਬੀਜੀ ਗਈ ਫਸਲ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਪੈਣ ਅਤੇ ਬੀਜ ਬਣਨ ਦੇ ਸਮੇਂ

ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਫਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਗੋਡੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਬੀਜ ਲਈ ਫਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ, ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਅੱਧ ਤੋਂ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਫਸਲ ਪੱਕ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਣ : ਇਹ ਫਸਲ ਮਾੜੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੋਕਾ ਖਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ

ਵਿਵੇਕ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਜੀਤ ਸਰਮਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ

ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਸੋਮ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਇਹ ਫਸਲ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ ਉਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਹਲਕੀ ਭਲ ਤੋਂ ਭਲ ਵਾਲੀ ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਢੁੱਕਵੀਂ ਹੈ। ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਵੱਲੋਂ ਸਣ ਦੀਆਂ ਸੁਧਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਪੀ ਏ ਯੂ-1691 ਅਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਸਨਈ-1, ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੀ ਏ ਯੂ-1691 ਕਿਸਮ ਪੱਕਣ ਲਈ ਲਗਭਗ 136 ਅਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਸਨਈ-1 ਕਿਸਮ 152 ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਦਾ ਝਾੜ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 4,8

ਅਤੇ 3,9 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਹੈ। ਬੀਜ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਸਣ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਜੂਨ ਵਿਚ 10 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ 4.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਜੰਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਜ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਭਿਉਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੀਜ ਲਈ ਬੀਜੀ ਫਸਲ ਵਿਚ 16 ਫਾਸਫੋਰਸ (100 ਕਿਲੋ ਮਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਬਿਜਾਈ ਵੇਲੇ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਫਸਲ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਦਾਣਾ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਇਕ ਗੋਡੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੱਧ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਪੱਕ ਕੇ ਕਟਾਈ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰਵਾਂਹ : ਰਵਾਂਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੋਜ਼ੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕਿਸਮ ਸੀ. ਐੱਸ. 367 ਜੋ ਕਿ ਚਾਰੇ ਤੇ ਦਾਲੇ ਦੋਵਾਂ ਮੱਤਵਾਂ ਲਈ ਢੁੱਕਵੀਂ ਹੈ। ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦਾ 108 ਕੁਇੰਟਲ ਦਾਣਿਆਂ ਦਾ ਝਾੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਚਾਰੇ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਅੱਧ ਜੁਲਾਈ ਤਕ ਜਦਕਿ ਬੀਜ ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਅਗਸਤ ਦੇ

ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਤੱਕ ਬੀਜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਿਜਾਈ 8 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ 30 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਫਾਸਲੇ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬੀਜ ਨੂੰ 100 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਤਰਲ ਜੈਵਿਕ ਖਾਦ ਦੇ ਪੈਕ (ਬਰਖੋਲਡਰੀਆ ਸੋਮੋਨਿਲਿਸ) ਦਾ ਟੀਕਾ ਲਾਉਣਾ ਲਾਭਦੇਵੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ (7.5 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਨਾਈਟਰੋਜਨ (16.5 ਕਿਲੋ ਜੂਰੀਆ) ਅਤੇ 22 ਕਿਲੋ ਫਾਸਫੋਰਸ (14.0 ਕਿਲੋ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰਵਾਂਹ ਨੂੰ ਕਣਕ ਪਿੱਛੋਂ ਬੀਜਣਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਾਸਫੋਰਸ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਮਾਤਰਾ ਪਾਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਾਸਫੋਰਸ ਤੱਤ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਫਸਲ ਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੱਲ 4 ਤੋਂ 5 ਪਾਣੀ ਕਾਫੀ ਹਨ। ਚੰਗੇ ਜਲ ਨਿਕਾਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਫਸਲ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਹਰੀ ਖਾਦ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿਚ ਕੀੜੇ ਮਕੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਆਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰਾਂ ਜਾਂ ਫਾਰਮ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਨੁਕਤੇ ਅਪਣਾ ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰ ਹਰੀ ਖਾਦ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਿਆਰੀ ਬੀਜ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਆਈ ਵਾਢੀ ਢੋਲ ਵੱਜੇ, ਕਿਉਂ ਅਸੀਂ ਫਾਡੀ ਅਜੇ

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾਂ ਮਾਤਰ ਸਨ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਮੋਟੇ ਅਨਾਜ ਜਿਵੇਂ ਕੋਧਰਾ, ਜੌਂ, ਬਾਜਰਾ, ਜਵਾਰ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਪਟਾਕੇ ਪਾਧੀਆਂ ਉਹ ਵੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਲ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜੰਡੂ ਪੀਹ ਕੇ ਵੀ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾ ਪਾਧੀਆਂ ਅਲੋਹੇ ਦੀ ਵਲੀਆਂ ਨੂੰ ਡੂੰਗ ਕੇ ਕੋਧਰੇ ਦੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਭੁੱਖ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ। ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਭੋਣ ਨੂੰ ਪੁੱਟਕੇ ਫੋਕੇ ਦਾਣੇ ਖਾਧੇ ਤੇ ਡੰਗ ਸਾਰਿਆਂ ਭੁੱਖ ਮੂਹਰੇ ਸੇਰ ਵੀ ਨੱਚਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੰਦੇ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਭੁੱਖੇ ਅੱਗੇ ਰਾੜੇ ਨਾ ਕੱਢੇ ਭੁੱਖ ਅੱਗੇ ਪਾਈ ਕਹਾਣੀ ਭੁੱਖਾ ਮੰਗੇ ਟੁੱਕ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਉਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਮਾਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਦਾਣੇ ਛਿਮਾਹੀ ਤਰ ਘਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਤਦ ਵਾਢੀਆਂ ਵੱਢਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਾਡੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਵਾਢੀ ਦੇ ਢੋਲ ਵਜ ਜਾਂਦੇ।

ਜਦ ਸਮਾਂ ਲੱਗਣ ਲੱਗੇ ਦਾਣਿਆਂ

ਨਾਲ ਬੁਖਾਰੀਆਂ ਭਰਨ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਮਰਾਸੀ, ਬਾਜੀਗਰ, ਝਿਉਰ ਕਾਰੀਗਰ, ਚੌਕੀਦਾਰ ਰਾਜੇ ਸਿੱਖ, ਘੁਮਿਆਰ ਤੇ ਪਟਵਾਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਖਾਣ ਗੋਚਰੇ ਦਾਣੇ ਮਿਲਣ ਲਗੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪਸਾਰ ਹੋਣ ਲੱਗੇ, ਜਦ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਹਕ ਤੇ ਸੇਜ਼ੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਸਭ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਤਾਂ ਖੁੱਲਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ੀ ਮਰਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਢੋਲ ਤੇ ਡੰਗ ਲਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਵਾਢੀਆਂ ਦੇ ਢੋਲ ਵੱਜ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਕਿਰਤ ਮੰਗਕੇ ਦਾਣਾ ਫੱਕਾ ਲੈਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਢੋਲ ਵਜਾਉਣਾ ਉਸ ਦੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸੀ। ਮਰਾਸੀ ਕਿਹਾ ਕਰਕੇ ਕਿ 'ਪਰਬਾ' ਸਾਡੇ ਕਿਹੜਾ ਹਲ ਚੱਲਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਧਮਾਤੜਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੰਗਕੇ ਖਾਣਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦਾ। ਉਹ ਧੁਨ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸਨ। ਜਿੰਨਾ ਖੈਰ ਨਾ ਪੈਂਦੀ ਉਹ ਅਸੀਸਾਂ ਦੀ ਰਟ

ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਆਪਣਾ ਡੰਡਾ ਡੇਰਾ ਰੱਖਕੇ ਪਰਨਾ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਉਹ ਘੋੜੀ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਸੰਧੂ ਕਾਲੇ ਮਹਿਲ

ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੱਤਰਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਾਰੀ ਸਭਾ, ਪਿੰਡ ਬੱਤਰੇ, ਤਹਿ. ਜੀਰਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ-152028 ਮੋ: 7814490249

ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਪਸ਼ੂ ਲਵੇਰੀ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਉਂਦੇ ਸਨ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ।

ਵਾਢੀ ਵੱਢਣ ਲਈ ਦਿਨ ਵਿਚਾਰ ਹਾੜੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਭਾਵ ਜੇਹੜਾ ਕਾਮਾ ਛੋਹਲਾ ਜੁਗਾੜੀ ਫੁਰਤੀਲਾ ਮੇਹਨਤੀ ਚੁਸਤ ਫੁਰਤ ਅਣਥੱਕ ਲਗਨ ਤੇ ਆਹਰੀ ਪੱਕਾ ਸਿਰੜੀ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤ ਲਾਉਂਦਾ ਸੀ ਫਿਰ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਜਾ ਕੇ ਵਾਢੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣ ਜਿਥੇ ਦੋ ਚਾਰ ਜਾਂ ਮੰਗਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਥੇ ਮਰਾਸੀ ਜਾ ਕੇ ਢੋਲ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਇਕ ਤਕਨੀਕ ਸੀ ਵਾਢੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਹਾਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਥਰੀਆਂ ਵਿਛਾਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਵੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਗਰੀਬ ਮਰਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਖੈਰ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਢੀਆਂ ਵਿਚ ਢੋਲ ਵਜਦੇ ਆਮ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਇਕ ਦਾਤਾ ਬਣ ਆਇਆ ਹਰ ਇਕ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦਾਣੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਆਈ ਫਸਲ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਭ ਨੂੰ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਹਰ ਕਿਸਾਨ ਘਰ ਹਰ ਕੁੱਝ ਨਾ ਕੁੱਝ ਲੈਣ ਆਉਂਦਾ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੋੜਦਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਦਾਤਾ ਬਣ ਕੇ ਆਇਆ, ਉਹ ਦੇਣਹਾਰ ਹੈ। ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਫਸਲ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਲਈ ਪੂਰੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਦਾਣੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦੇ ਦਿੰਦੇ। ਕਿਸੇ ਜਾਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦਾਣਿਆਂ ਵਲੋਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਇਕਾਈ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੂਰਵਕ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਵੰਡਾਉਣ ਲਈ ਭਾਈਵਾਲਤਾ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਰੱਜਕੇ ਨਿਭਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਨਹੀਂ, 'ਕਦੋਂ ਢੋਲ ਵੱਜਣੇ, ਕਦੋਂ ਹਾੜੀ ਵੱਢਣੇ'। ਨਾ ਕੋਈ ਹਾੜੀ ਵੱਢਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਢੋਲ ਵਾਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਇਹ ਸਭ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮਾਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਭ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਕਿਸਾਨ ਸੋਹਣੀ

ਗਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਚਮੜੀ ਗੰਢ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚਾਓ

ਮੁਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਰੋਹਿਤ ਕੁਮਾਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ (ਮੋ.94637-21182)

ਚਮੜੀ ਗੰਢ ਰੋਗ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੰਪੀ ਚਮੜੀ ਰੋਗ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੱਝਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਰੋਗ ਹੈ

ਦੂਜੇ ਫਾਰਮ ਤੇ ਭੇਜਣ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹ ਰੋਗ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਬਿਮਾਰ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਲਾਰ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ, ਨੱਕ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ

ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਬੁਖਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਤੇ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਖਮ ਜਾਂ ਗੰਢ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਗਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਲੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਕੋਪ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਤਰਸਯੋਗ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੁੱਧ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੀਬਰ ਬਿਮਾਰੀ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਮੌਤ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰੋਗ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਲਦਾ ਹੈ ?

ਖੁਰਾਕ ਦੂਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਫੈਲਦੀ ਹੈ।

- ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਲੱਛਣ :**
- ★ ਬੁਖਾਰ
 - ★ ਦੁੱਧ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ ਗਿਰਾਵਟ
 - ★ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਵਗਣਾ
 - ★ ਚਮੜੀ ਉੱਤੇ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਜਖਮ ਜਾਂ ਗੰਢਾਂ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

- ★ ਇਹ ਗੰਢਾਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ

ਵੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

- ★ ਜੇ ਖੁਰ ਵਿਚ ਜਖਮ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਲੰਗੜਾ ਕੇ ਚੱਲਣਾ।
- ★ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚ ਇੰਨਫੈਕਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਮੋਨੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਾ।
- ★ ਇਹਨਾਂ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਖਮਾਂ ਜਾਂ ਗੰਢਾਂ ਕਰਕੇ ਬਿਮਾਰੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਛਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਅ**
- ★ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਕਾਂ ਦਾ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਣਾ।
- ★ ਤੰਦਰੁਸਤ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਚਾਅ ਲਈ ਟੀਕਾਕਰਨ ਜਾਂ ਵੈਕਸੀਨੇਸ਼ਨ ਹੋਣਾ।
- ★ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿਚ ਸੰਤੁਲਿਤ ਪਸ਼ੂ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਹੋਣਾ।
- ★ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਚਿੱਚੜਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ।
- ★ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਪਸ਼ੂ ਵਿਚ ਲੱਛਣ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਕਰੋ।
- ★ ਜਖਮਾਂ ਉੱਤੇ ਪੌਦੀਭੀਨ-ਆਇਓਡੀਨ ਆਦਿ ਦਵਾਈਆਂ ਲਗਾ ਕੇ ਰੱਖੋ।

ਡੋਅਰੀ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੋਗਾਣੂ ਨਾਸ਼ਕ ਘੋਲ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਲ ਦਵਾਈ, ਫਰਨੈਲ ਆਦਿ ਨਾਲ ਧੋਵੋ।

- ★ ਫਾਰਮ ਦੇ ਗੇਟ ਤੇ ਕਲੀ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਕਿ ਇੰਨਫੈਕਸ਼ਨ ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਨਾ ਆਵੇ।
- ★ ਬਿਨਾਂ ਲੋੜ ਤੋਂ ਬਿਮਾਰ ਪਸ਼ੂ ਤੋਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਪਸ਼ੂ ਵੱਲ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਨਾ ਹੋਵੇ।
- ★ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ

ਖੇਤੀ ਦੇ ਗੱਡੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹੀਆ ਸੀ 'ਸੇਪੀ'

ਜਿਵੇਂ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਗੱਡੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੋਵਾਂ ਪਹੀਆਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਸੇਪੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਵਲੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਸੰਦਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਰਿਪੇਅਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਿੱਤਾਕਾਰ ਤਰਖਾਣ ਨੂੰ ਫਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹਿੱਸਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਔਜ਼ਾਰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖੇਤੀ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸੇਪੀ ਵਾਲਾ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਵਾਲਾ ਸੇਪੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕਹਾਵਤ ਵੀ ਹੈ 'ਜਿਸ ਕਾ ਕਾਮ ਉਸੀ ਕੋ ਸਾਜੇ ਔਰ ਕਰੇ ਤੋਂ ਢੀਂਗਾ ਵਾਜੇ'। ਸੇਪੀ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਲੁਹਾਰ, ਤਰਖਾਣ, ਦਰਜੀ ਅਤੇ ਨਾਈ ਕਿੱਤਿਆਂ ਨਾਲ ਬੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਭ ਦੀ ਨੀਂਹ ਖੇਤੀ ਸੀ।

ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਅਭਿਆਣਾ ਕਲਾਂ। ਮੋ. 98781-11445

ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਸੰਦ ਸਾਮਾਨ ਸੇਪੀ ਵਜੋਂ ਦਰੁਸਤ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਖੇਤੀ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਸੇਪੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ 'ਤੇ ਭੀੜ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਤਰਖਾਣਾ ਕਿੱਤੇ ਵਲੋਂ ਅਹਿਰਣ ਹਾਲੀ ਸੇਪੀ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਹਲ, ਪੰਜਾਲੀ, ਸੁਹਾਗੇ, ਦਾਤਰੀ, ਖੁਰਪੇ, ਫਾਲੇ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਮੰਜੇ ਵਗੈਰਾ ਸੇਪੀ ਅਧੀਨ ਸਵਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਦਾਤੀ ਖੁਰਪਾ ਚੰਡਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਤੀ ਨੇ ਰੋਕਿਆ। ਕਿਸਾਨ ਘਰ ਬੈਠੇ ਹੀ ਰੋਤੀ ਨਾਲ ਸੰਦ ਤਿੱਖੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਇੱਥੋਂ ਸੇਪੀ ਕਦਮ ਦਰ ਕਦਮ ਮਸ਼ੀਨੀ ਯੁੱਗ ਵੱਲ ਮੁੜੀ ਅਤੇ ਅਤੀਤ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਕਿੱਤਾ ਕਾਰੀ ਲਈ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਉਚਾਰੀ ਗਈ ਹੈ :

"ਮੈਂ ਪੁੱਤ ਇਕ ਤਰਖਾਣ ਦਾ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਚ ਬਦਲਣ ਜਾਣਦਾ, ਬੂਹੇ ਗੱਡ ਗਾਡੀਹਰੇ ਚਰਖੇ ਚਰਖੀਆਂ, ਰੱਬ ਡੋਲੀਆਂ ਮਧਾਣੀ ਤਖਤੀਆਂ, ਹੱਲ ਪੰਜਾਲੀ ਚਉ ਸੁਹਾਗੇ ਪਟੜੀਆਂ, ਪਲੰਘ ਪੰਧੂੜੇ ਪੀੜ੍ਹੇ ਪੀੜੀਆਂ ਅਰਬੀਆਂ, ਕੁਰਸੀਆਂ ਤਖਤ ਤਪਾਈਆਂ ਮੰਜੇ ਮੰਜੀਆਂ, ਕਦੀ ਕਦੀ ਖੜਤਾਲਾਂ ਤੇ ਸਰੰਗੀਆਂ"

ਮਨੁੱਖੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ 'ਚ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਹੈ, ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਿਸਾਨੀ ਅਤੇ ਸੇਪੀ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਹਾਲੀ ਬਣਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਬੱਚੇ ਖੁਰਪੀ ਦਾਤੀ ਚੰਡਾਉਣ ਲਈ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨ ਲਈ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂਦੇ। ਇਕ ਸਮਾਂ ਅਜਿਹਾ ਆਇਆ, ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਸੇਪੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਕਿਸਾਨ ਸੇਪੀ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਜਾਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸੇਪੀ ਵਾਲੇ ਆਪਣਾ ਕਿੱਤਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਉਣ ਲੱਗੇ। ਜਦੋਂ ਸੇਪੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਜੋਬਨ ਉੱਤੇ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਭਾਈਚਾਰਕ ਏਕਤਾ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਸੇਪੀ ਦਾ ਜਿਸਮ ਅਤੇ ਰੂਹ ਵਾਲਾ ਸੁਮੇਲ ਸੀ। ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਗੱਡੇ ਦਾ ਇਕ ਪਹੀਆ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਪਹੀਆ ਸੇਪੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਕਣਕ ਝੋਨੇ ਦਾ ਫਸਲੀ ਗੇੜ : ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਦੌਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੰਜਾਈ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਯਕੀਨੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਤੱਕ ਆਸਾਨ ਪਹੁੰਚ, ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਤੇ ਖੇਤੀ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਖੇਤੀ ਮਸ਼ੀਨੀਕਰਨ ਤੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਨੇ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖੇਤੀ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੇ ਇਸ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਿਆ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਨੇ ਖਾਧ-ਅੰਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਬਾਕਮਾਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। 1971-72 ਤੋਂ 1985-86 ਦੇ ਸਮੇਂ ਖੇਤੀ ਦੀ ਜੀ ਡੀ ਪੀ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ 5.7 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਾਧੇ ਦੀ 2.31 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਦਰ ਤੋਂ ਦੁੱਗਣੀ ਤੋਂ

ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਝੋਨੇ ਅਤੇ ਕਣਕ ਤੋਂ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਕੇ ਸਰ੍ਹੋਂ, ਗੰਨਾ, ਤੇਲ ਬੀਜ, ਦਾਲਾਂ, ਫਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਵੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਪਰ 1987 ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੋਕਾ ਪੈਣ ਕਰ ਕੇ ਅਨਾਜ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਲਗਭਗ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਅਨਾਜੀ ਫਸਲੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਟੀਚੇ ਵਧਾ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਫਸਲੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਦੀ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਸਰਕਾਰੀ ਫਾਈਲਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ।

ਨੌਬੇਵਿਆਂ ਦੀ ਅੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਝੋਨੇ ਅਤੇ ਕਣਕ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ ਕਾਰਨ ਅਨਾਜ ਦੇ

ਨੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਵਾਧੂ ਅਨਾਜ ਦੇ ਭੰਡਾਰਨ ਵਿਚ

ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ, ਕਿਸਾਨ ਵਿਕਾਸ ਚੈਂਬਰ, ਪੰਜਾਬ।

ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਜਨਵਰੀ 2006 ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤੀ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮ ਕੋਲ ਅਨਾਜ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਕੇਵਲ 192.6 ਲੱਖ ਟਨ ਰਹਿ ਗਏ; ਉਸ ਸਾਲ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਰਾਕੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ 6 ਲੱਖ ਟਨ ਅਨਾਜ ਦਾ ਦਰਾਮਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਾੜੀ 2006 ਦੌਰਾਨ ਕਣਕ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਚ 100 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਅਤੇ 2007 ਦੌਰਾਨ ਝੋਨੇ ਅਤੇ ਕਣਕ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 65 ਰੁਪਏ ਅਤੇ 250 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ। ਇਉਂ ਫਸਲੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਫਿਰ ਲਟਕ ਗਿਆ; ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਤੋਂ ਪਰੇ ਫਸਲੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੌਮੀ ਖੁਰਾਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਧਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀਆਂ ਖੁਰਾਕੀ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਣਕ-ਝੋਨੇ ਦਾ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿਚ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਆਰਥਿਕ ਲਾਭ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਫਸਲੀ ਬਦਲ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਨੀਯਤ ਕਰਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਖਰੀਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮੁਨਾਫੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੱਛੜੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਸੂਲਣ ਦਾ ਵੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਨੀਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਪਰ ਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਖਰੜੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ 7921 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਐਕਸ਼ਨ ਪਲਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ 500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ (ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਵਿਚ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਦੌਰਾਨ ਝੋਨੇ ਹੇਠ ਰਕਬਾ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ ਬਦਲਵੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਕਲੱਸਟਰ, ਖੇਤੀ ਮਸ਼ੀਨੀਕਰਨ ਤੇ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਲਈ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 50, 30 ਤੇ 20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਕਮ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਸੀ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੁਣ ਤੱਕ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਸਕੀਮ ਵਿਚ ਲਚਕੀਲੇਪਣ ਦੀ ਘਾਟ, ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬਜਟ ਵਿਚ ਕਟੌਤੀ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਸਕੀਮ ਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਤੀਜੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਲਈ ਫਸਲੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਲਈ ਫਸਲੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਦੀ ਢੁੱਕਵੀਂ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਂਗ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿੱਤੀ ਸਰੋਤ ਮੁੜ-ਵੰਡਣ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਫੰਡ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤਬਦੀਲੀ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਜੋਖਮ ਉਠਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਖੇਤੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਪਲਬਧ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦਾ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਵੇਗੀ।

ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਕਮ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਸੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਪਾਇਲਟ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਾਸਤੇ 96 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਨਾਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤ ਖਾਲੀ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਰਕਮ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੋ ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਕੰਟਰੈਕਟ ਫਾਰਮਿੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਅਧੀਨ 2003-07, ਭਾਵ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਹੇਠੋਂ ਇਕ ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਕੱਢ ਕੇ ਹੋਰ ਫਸਲਾਂ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਫਸਲਾਂ ਦੀਆਂ ਢੁੱਕਵੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜ, ਵਾਅਦਾ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।

2012 ਵਿਚ ਡਾ. ਜੀ. ਐਸ. ਕਾਲਕਟ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਖੇਤੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ, ਉਤਪਾਦਨ ਲਾਗਤ ਵਿਚ ਕਮੀ ਅਤੇ ਉੱਚ ਮੁੱਲ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮਾਰਚ 2013 ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਫਸਲੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘੱਟਦੇ ਜ਼ਮੀਨ-ਦੋਜ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਖਰੜੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਲੀਹ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਫਸਲੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਜਿਵੇਂ ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮਿੰਗ, ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ, ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਣ, ਸੂਰ ਤੇ ਬੱਕਰੀ ਪਾਲਣ ਆਦਿ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ (ਸਮੇਤ ਜ਼ਮੀਨਦੋਜ ਪਾਣੀ) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਖੇਤੀ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਾਸਤੇ

ਵੀ ਵੱਧ ਸੀ ਪਰ 1985-86 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਫਸਲੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਖੇਤੀ ਮਾਰਿੰਗ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਕਈ ਕੌਂਸ਼ਿਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਅੱਸੀਵਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਖਾਧ-ਅੰਨ ਦੀ ਬੰਪਰ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਪਤ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੰਗ ਘਟਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਸਮਝਣ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਖਰੀਦ ਲਈ ਘਟਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਕਾਰਨ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਧਣ ਲੱਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 8 ਨਵੰਬਰ, 1985 ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖੇਤੀ ਮਾਰਿੰਗ ਡਾ. ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੋਹਲ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਨੇ 1986 ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਫਸਲੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗਤ

ਭੰਡਾਰ ਫਿਰ ਭਰਨ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਜੂਨ 2002 ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮ ਕੋਲ ਅਨਾਜ ਦੇ ਭੰਡਾਰ 647 ਲੱਖ ਟਨ ਦੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਫਰ ਦੇ ਸਟਾਕ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ 2001-2002 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਣਕ ਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਤਕਰੀਬਨ 10 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਦਾ ਨਿਗੁਣਾ ਵਾਧਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੀਮਤ 2001-2002 ਤੋਂ 2005-06 ਤੱਕ 610 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਕੀਮਤ 540 ਤੋਂ 600 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਹੀ ਵਧਾਈ ਗਈ। 2002 ਦੌਰਾਨ ਜੋਹਲ ਕਮੇਟੀ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਨੇ ਫਿਰ ਫਸਲੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 10 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਕਣਕ-ਝੋਨੇ ਤੋਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 5000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ 'ਖੇਤੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸਮਯੋਜਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ' ਦੀ ਲਾਗਤ 128 ਖਰਬ ਰੁਪਏ ਸੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ

ਟਮਾਟਰ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਕਰੋੜਪਤੀ

ਟਮਾਟਰ ਦੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜੇਬ 'ਤੇ ਵੱਡਾ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਪੁਣੇ ਦੇ ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਲਈ ਇਹ ਵੱਡੇ ਮੁਨਾਫੇ ਦਾ ਸੋਦਾ ਸਾਬਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੁਣੇ ਦੇ ਇਸ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਟਮਾਟਰ ਪੀ ਫਸਲ ਵੇਚ ਕੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪੁਣੇ ਦੀ ਜੁੱਨਾਰ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਪੰਚਾਧਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਿਸਾਨ 36 ਸਾਲਾ ਈਸ਼ਵਰ ਗਾਏਕਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਲ ਮਈ 'ਚ ਘੱਟ ਭਾਅ ਕਾਰਨ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਟਮਾਟਰ ਸੁੱਟਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਝਟਕੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਅੱਟ੍ਹਣ ਦਿੱਤਾ ਸੰਕਲਪ ਦਿਖਾਉਂਦਿਆਂ 12 ਏਕੜ 'ਤੇ ਟਮਾਟਰ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਟਮਾਟਰ ਦੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਗਾਏਕਰ ਦੀ ਕਰੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਨਤੀਜੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਕਰੋੜਪਤੀ ਬਣ

ਗਿਆ ਹੈ। ਗਾਏਕਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 11 ਜੂਨ ਤੋਂ 18 ਜੁਲਾਈ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਟਮਾਟਰ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵੇਚ ਕੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੇ ਜੁੱਨਾਰ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਨਾਰਾਇਣਗਾਂਵ 'ਚ ਖੇਤੀ ਉਪਜ ਮੰਡੀ

ਕਮੇਟੀ 'ਚ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 'ਚ ਟਮਾਟਰ ਦੇ 18 ਹਜ਼ਾਰ ਕੈਰੇਟ ਵੇਚੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਟਮਾਟਰ ਦਾ ਬਾਕੀ 4000 ਕੈਰੇਟ ਵੇਚ ਕੇ ਕਰੀਬ 50 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ। ਗਾਏਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਟਮਾਟਰ ਦੀ ਖੇਤੀ ਤੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ 'ਤੇ ਕੁੱਲ 40

ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ 18 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 12 ਏਕੜ 'ਚ ਉਸ ਨੇ ਟਮਾਟਰ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ 11 ਜੂਨ ਨੂੰ 770 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੈਰੇਟ (37 ਤੋਂ 38 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ) ਦੇ ਭਾਅ 'ਤੇ ਟਮਾਟਰ

ਵੇਚਿਆ। 18 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਕੈਰੇਟ 2,200 ਰੁਪਏ (110 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ) ਦਾ ਭਾਅ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਚੇਤੇ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਘੱਟ ਭਾਅ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਟਮਾਟਰ ਸੁੱਟਣੇ ਪਏ ਸਨ।

ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪੀ.ਆਰ.-126 ਕਿਸਮ ਵੱਲ ਵਧਿਆ

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਈ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਤਕਰੀਬਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪੀ ਆਰ 126 ਕਿਸਮ ਵੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਗਸਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਤੱਕ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਲੁਆਈ

ਮੁਫਤ ਪਨੀਰੀ ਵੰਡਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਲਿਆਂਦੀ ਹਨੇਰੀ : ਹੜ੍ਹ ਮਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਪਨੀਰੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਹੀ ਚੱਲ ਪਈ ਹੈ। ਸੋਸਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਣ-ਗਿਣਤ ਵੀਡੀਓ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ 'ਚ ਇਹ ਪਨੀਰੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਪਨੀਰੀ ਮੁਫਤ ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਨੀਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਨਾ ਝੱਲਣੀਆਂ ਪੈਣ। ਇੱਕ ਵੀਡੀਓ 'ਚ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ 3 ਕਿੱਲਿਆਂ 'ਚ ਖੜ੍ਹੀ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਵਾਹ ਕੇ ਹੀ ਲੋੜਵੰਦ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪਨੀਰੀ ਬੀਜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰੀਕੇ ਸਮਾਣਾ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਚੌਠਠਖੇੜੀ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੋਨੂੰ ਨੇ ਵੀ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਢਾਈ

ਕਿੱਲਿਆਂ 'ਚ ਪੀ. ਆਰ-126 ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਬੀਜੀ ਹੈ, ਜੋ ਲੋੜਵੰਦ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

20 ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇਗੀ ਪਨੀਰੀ, ਫਸਲ 90 ਤੋਂ 100 ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੋਵੇਗੀ ਤਿਆਰ : ਕਿਸਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੋਨੂੰ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਨੌਗਵਾਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਕੁਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਔਲਖ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਲਗਾਈ ਪਨੀਰੀ 20 ਤੋਂ 25 ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਪੀ ਆਰ-126 ਕਿਸਮ ਜਿੱਥੇ ਹੋਰ ਕਿਸਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪੱਕਣ 'ਚ ਜਿੱਥੇ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਇਹ ਪਾਣੀ ਵੀ ਘੱਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੀ ਆਰ 126

ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 1847 ਅਤੇ 1509 ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਤਿਆਰ ਹੋਣ 'ਚ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਨੀਰੀ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਕਿਸਾਨ ਅਗਸਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਤੱਕ ਇਹ ਕਿਸਮਾਂ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਔਸਤਨ 37-38 ਕੁਇੰਟਲ ਝਾੜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਗਸਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਲਗਾਇਆ ਝੋਨਾ ਤਕਰੀਬਨ 100 ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਪੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

25-25 ਹਜ਼ਾਰ 'ਚ ਪਿਆ ਐਤਰਕੀ ਇਕ-ਇਕ ਕਿੱਲਾ

ਇਸ ਵਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਝੋਨੇ ਦੀ ਲੁਆਈ 'ਤੇ ਦੁੱਗਣਾ ਖਰਚਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਹੜ੍ਹਾਂ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਈ ਪਨੀਰੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਝੋਨਾ ਦੁਬਾਰਾ ਲਾਉਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਖੇਤ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ, ਕੱਢ ਕਰਨ 'ਤੇ ਫਿਰ ਲੁਆਈ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਐਤਰਕੀ ਝੋਨੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਘੱਟਣ ਮਗਰੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਝੋਨਾ ਲੁਆਉਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਲੇਬਰ ਰੇਟ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਪੁਰਸਕਾਰ

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਥਾਰਟੀ, ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਪਹਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਰਸਕਾਰ ਵਿੱਚ ਅਥਾਰਟੀ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ, ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਜੈਵਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਾਲ 2012 ਵਿੱਚ MoEFCC ਅਤੇ UNDP ਅਤੇ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਲ 2014, 2016, 2018, 2021 ਅਤੇ 2023 ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਹੋਰ ਪੁਰਸਕਾਰ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਅਥਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਖਬਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇ ਕੇ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਹਰੇਕ ਵਰਗ ਦੇ ਜੇਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੋਮੈਂਟੋ, ਇੱਕ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਅਤੇ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਕਦ ਇਨਾਮ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਮਾਨਤਾ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੇਣੀ 3 : ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਲਾਭ ਸਾਂਝਾਕਰਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ

ਇਸ ਅਵਾਰਡ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਲਾਭ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਪੂਰੇ ਚੱਕਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਹਿੰਸਿਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜੈਵਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮੌਦਰਿਕ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੇਣੀ 4 : ਸਰਵੋਤਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਬਾਇਓਡਾਵਰਸਿਟੀ ਰਜਿਸਟਰ

ਇਸ ਅਵਾਰਡ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਵਾਇਤੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਵੀਨ ਤਾਕਾਰੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ।

ਕਿਵੇਂ ਅਪਲਾਈ ਕਰਨਾ ਹੈ :

ਇਹਨਾਂ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਈਮੇਲ ਆਈ ਡੀ 'ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਹਾਰਡ ਕਾਪੀ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪਤੇ 'ਤੇ ਵੀ ਭੇਜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ :

ਸ਼੍ਰੇਣੀ 1 : ਜੀਵ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ
ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ/ਸੰਸਥਾਵਾਂ/ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਯਤਨਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਨਤਕ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ : ਜੋ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੈਵਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੇਣੀ 2 : ਸਰਵੋਤਮ ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਮੇਟੀ
ਇਹ ਅਵਾਰਡ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ, ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਸੰਭਾਲ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਲਿੰਗ

ਸੈਕਟਰੀ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਥਾਰਟੀ
5ਵੀਂ ਮੰਜ਼ਿਲ, TICEL ਬਾਇਓਪਾਰਕ
ਸੀ ਐਸ ਆਈ ਆਰ ਰੋਡ, ਤਾਰਾਮਣੀ
ਚੇਨਈ-600113, ਭਾਰਤ
ਫੋਨ ਨੰਬਰ : ਟੈਲੀਫੋਨ : 91-44-2254 1071

ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਵੈੱਬਸਾਈਟ <http://nbaindia.org> 'ਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।
ਡਾ. ਉਸ਼ਾ ਨਾਰਾ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਅਤੇ ਆਈ. ਪੀ. ਆਰ ਸੈੱਲ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ, ਮੋਬਾਇਲ : 99903-44 188

K5 Group PUNJAB
www.ksagrotech.org
sales@ksagrotech.org

ਕਿਸਾਨ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਖੁਸ਼ਹਾਲ

ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸਟਰਾ-ਰੀਪਰ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾਓ

KSA Straw Reaper

Contact No.

+91 92170-70555

+91 92170-71755

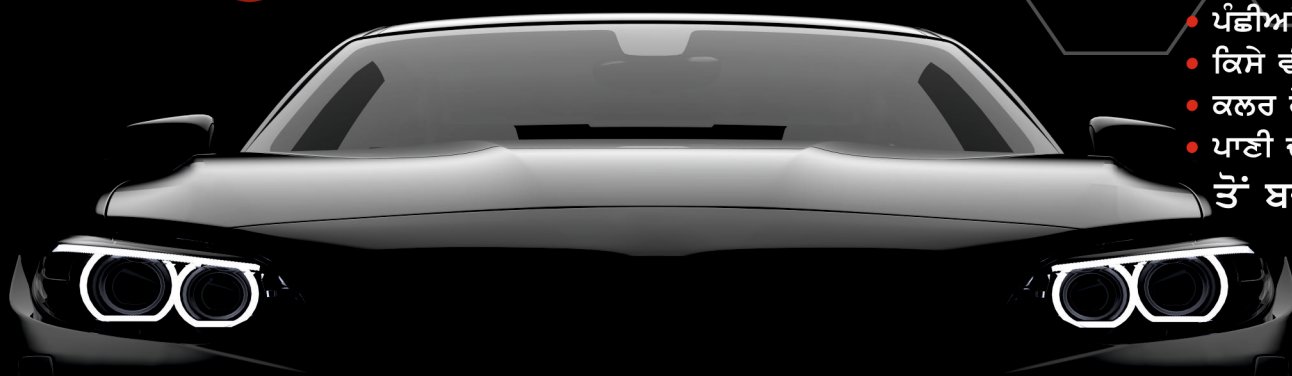
ਕੇ. ਐਸ. ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਪ੍ਰਾ. ਲਿ.
ਹਾਈਕੋਟ ਰੋਡ, ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਸੰਗਰੂਰ, ਪੰਜਾਬ

ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਕਾਰ ਕੋਟਿੰਗ ਦਾ ਸ਼ਾਮ-ਰੂਮ

ਕੋਟਿੰਗ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਫਾਇਦੇ

- ਸਕਰੈਚ • ਯੂਵੀ ਕਿਰਨਾਂ
- ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਗੰਦਗੀ
- ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ
- ਕਲਰ ਫੇਡਿੰਗ
- ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੋਂ ਬਚਾਅ

ਬੇਹਤਰੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ
ਸਿਰਾਮਿਕ ਕੋਟਿੰਗ | ਗ੍ਰਾਫਿਨ ਕੋਟਿੰਗ | ਪੀਪੀਐਫ

ਮੋਹਾਲੀ : E-2, ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ ਫੇਜ਼-2, ਸੈਕਟਰ 57-ਏ ਮੋ.98786-00180
ਪਟਿਆਲਾ : ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਮਾਂਡੋ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਰਾਜਪੁਰਾ ਰੋਡ ਮੋ.98153-00180

ਜਿੱਥੇ ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ (ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਸਤੰਬਰ) ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਦਾਬਹਾਰ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਲੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਾਰਿਸ਼ ਨਾਲ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਮਾਰੂ ਅਸਰ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਬਰਸਾਤਾਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ?

ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਬੁਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਰਸਾਤਾਂ ਦੇ ਵਾਧੂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਫਲਾਂ ਦਾ ਕੋਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜੇ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋ

ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫਲਾਂ ਦੇ ਝਾੜ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਤੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਧਣ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨੀ

ਰੋਗ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਸਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੀਚੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਰੁੱਖ ਵੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਕੜ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਪਾਉਂਦੇ ਤੇ ਟੇਢੇ ਮੇਢੇ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੇ

ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋ ਸਕੇ।
★ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਤਣੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹਲਕੀ ਢਲਾਣ ਰੱਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤਣੇ ਗਲਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

★ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਾਰਿਸ਼ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਨਵੇਂ ਲਾਏ ਪੌਦੇ ਟੇਢੇ-ਮੇਢੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਟੀਆਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਹਾਰੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਫੁਟਾਰਾ ਤੋੜ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਟੁੱਟੀਆਂ

ਹਵਾ ਦਾ ਅਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬੰਦ ਹੋਣ ਨਾਲ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਉੱਪਰ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਬੂਟੇ ਮਰ ਵੀ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਪੀਤੇ ਦੇ ਬੂਟੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤਣਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਖੜ੍ਹ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਵਿਦਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਨ ਕਾਰਨ ਬੂਟੇ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਤਣਾ ਗਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੂਟੇ ਮਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੂਟੇ ਅਤੇ ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਬੂਟੇ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਾਗ ਕਾਰਨ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉੱਲੀ ਫਾਈਟੋਫਥੋਰਾ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਿੰਬੂ, ਅਨਾਰ ਅਤੇ ਲੀਚੀ ਵਿੱਚ ਫਲ ਦੇ ਫਟਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੂਦ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮੀਂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬੂਟੇ ਮੁਰਝਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਬ ਤੇ ਅੰਗੂਰ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਬਰਸਾਤ ਦੌਰਾਨ ਚਿੱਟੀ ਉੱਲੀ ਦੇ

ਰੋਗ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਸਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੀਚੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਰੁੱਖ ਵੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਕੜ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਪਾਉਂਦੇ ਤੇ ਟੇਢੇ ਮੇਢੇ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੇ

ਪਤਰਾਲ ਦਾ ਬੇਲੋੜਾ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਕਾਫੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਰਸਾਤਾਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਬਾਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ

★ ਨਵੇਂ ਬਾਗ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਪੱਧਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਢਲਾਣ ਰੱਖ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਭਾਰੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਦੇ ਵਾਧੂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਤਰ ਆਉਣ ਤੇ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਵਹਾਈ ਵੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਦਾ

ਟਹਿਲੀਆਂ ਕੱਟ ਕੇ ਬੋਰਡੋ ਮਿਸ਼ਰਨ 2:2:250 ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

★ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਖਾਦ ਬੀਜ ਕੇ ਵਾਹੁਣ ਨਾਲ ਭੌਂ-ਖੋਰ ਨਾਲ ਹੋਏ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

★ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਗਲਣਾ/ਫਾਈਟੋਫਥੋਰਾ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਕਰਜੇਟ ਐਮ 8 ਜਾਂ ਰਿਡੋਮਿਲ ਗੋਲਡ 68 ਤਾਕਤ 25 ਗ੍ਰਾਮ ਬੂਟਾਂ ਜਾਂ ਸੋਡੀਅਮ ਹਾਈਪੋਕਲੋਰਾਈਟ 50 ਮਿਲੀਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਬੂਟਾ 10 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੜ੍ਹਚ ਕਰੋ।

ਰਚਨਾ ਅਰੋੜਾ ਅਤੇ ਗਗਨਦੀਪ ਕੌਰ, ਫਲ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ, ਮੋ. 981772-70430

ਤਾਬਾ-ਜੀ ਦਾ
ਵਾਅਦਾ ਇਸ ਸਾਲ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਆਦਾ

ਤਾਬਾ-ਜੀ
ਕਾਰਕ - 4 ਕਿਲੋ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ

ਤਾਬਾ-ਜੀ
• ਲਾਭ •

- ▶ ਜ਼ਿੰਕ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਉਪਲਬਧਤਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ
- ▶ ਚੰਗੀ ਜੜ੍ਹ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ▶ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹਰਿਆਲੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ
- ▶ ਆਕਾਰ, ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਉਪਜ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ
- ▶ ਖਾਦ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ

ਵਰਤੋਂ:
ਟਰਾਂਸਪਲਾਂਟ ਤੋਂ 10 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ 4 ਕਿਲੋ ਤਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਛਿੱਟਾ ਮਾਰੇ 30 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀ ਵਾਰ

ਗਾਹਕ ਸੇਵਾ ਸੰਪਰਕ - +91 8484006196, + 91 8484006806